

T.C.
KTO Karatay Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İşletme Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı

**TEHLİKELİ MADDELER VE TEHLİKELİ ATIK ZORUNLU SORUMLULUK
SİGORTASINDA PRİM HESAPLANMASI: BİR MODEL ÖNERİSİ**

REFİK KUŞCU

Yüksek Lisans Tezi

KONYA
Mayıs, 2018

**TEHLİKELİ MADDELER VE TEHLİKELİ ATIK ZORUNLU SORUMLULUK
SİGORTASINDA PRİM HESAPLANMASI: BİR MODEL ÖNERİSİ**

Refik KUŞCU

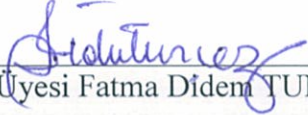
KTO Karatay Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
İşletme Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı

Yüksek Lisans Tezi

KONYA
Mayıs, 2018

KABUL VE ONAY

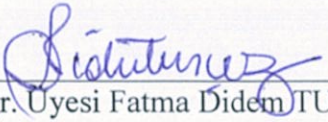
Refik KUŞCU tarafından hazırlanan ‘‘TEHLİKELİ MADDELER VE TEHLİKELİ ATIK SİGORTASINDA PRİM HESAPLANMASI: BİR MODEL ÖNERİSİ’’ başlıklı bu çalışma, 28/06/2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi Fatma Didem TUNÇEZ (Danışman)

Prof. Dr. Çağatay ÜNÜSAN

Prof. Dr. Muammer ZERENLER

Jüri tarafından kabuledilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğimi onaylıyorum.

Dr. Öğr. Üyesi Fatma Didem TUNÇEZ (Danışman)

ETİK BEYAN

KTO Karatay Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez/Proje Hazırlama ve Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; teziçinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

28.06.2018

Öğrenci Ad Soyad Refik KURUCU

(imza)

TEŞEKKÜR

Yüksek lisansa başlamama vesile olan, her zaman cesaretlendirici ve teşvik edici tutumlarıyla destekleyen değerli hocam Sayın Prof. Dr. Çağatay ÜNÜSAN'a, bu süreçte tanıştığım, doğru çalışma ve azmin ne kadar önemli olduğu aşıl原因an değerli hocam Ali DOĞAN'a, Selçuk Üniversitesi İç Mimarlık ve resim bölümünde ki araştırma görevlisi dostlarıma, tez konumu seçmemde, araştırmamda ve tüm bu süreçlerde yol gösteren danışman hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi Didem TUNÇEZ'e, bu süreçte verdikleri destekten dolayı iş arkadaşlarım ve aileme sonsuz teşekkürler.

ÖZET

TEHLİKELİ MADDELER VE TEHLİKELİ ATIK ZORUNLU SORUMLULUK SİGORTASINDA PRİM HESAPLANMASI: BİR MODEL ÖNERİSİ

KUŞCU, Refik

Yüksek Lisans, İşletme Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Fatma Didem TUNÇEZ

Mayıs,2018

Günlük yaşamın bir parçası haline gelen tehlikeli madde ve atıkları hayatın her alanında görmek mümkündür. Taşımacılığı yapılan, sınaî ve ticari alanlarda sıkça kullanılan tehlikeli madde kavramının incelendiği bu çalışmada, tehlikeli madde cinsleri ve türleri anlatılmış, Dünya standartları referans alınarak kategorize edilmiştir. Ayrıca tehlikeli madde bulunduran ve taşımacılığını yapan kurum, kişilerin ya da firmaların yetkili merci tarafından zorunlu tutulan tehlikeli maddeler zorunlu sorumluluk sigortasının kapsamı, teminatları ve tazminat aşamalarıyla ilgili detaylı bir inceleme içermektedir. Sorumluluk sigortalarından biri olan bu ürünün lojistik sektöründe ayrı bir başlıkta olması gerekliliği savunulup, zorunlu tutulması ve kurumlar tarafından denetlenmesi gerekliliği önerilmiştir.

Tehlikeli madde ve atık bulunduran firmaların yaptırması zorunlu olan poliçenin prim hesaplanmasına ilişkin uygulamadaki eksikler belirlenerek, olması gereken şartları da Dünya Standartları ve genel sigorta mantığı referans alınarak sunulmuştur. Aynı şekilde tehlikeli madde taşıyan lojistik firmalarının da yaptırması gerekli zorunlu poliçenin genel şartları, kapsamı ve prim hesaplanması hususunda öneriler getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sigorta, Tehlikeli Madde, Tehlikeli Atık, Mali Sorumluluk Sigortası

ABSTRACT

IN DANGEROUS SUBSTANCES AND HAZARDOUS WASTE PREMIUM CALCULATIONS: A MODEL SUGGESTION

KUŞCU, Refik

Master Degree, the Department of Business

Thesis advisor: Yard. Doç. Dr. Fatma Didem TUNÇEZ

May, 2018

It's possible to see dangerous substances and churns which become a part of everyday life. In this work, which investigated dangerous substance concept whose transportation is being done and which is being used in commercial areas, dangerous substance types and varieties is told and they are categorized by referencing world standarts. In addition, it include a detailed investigation about guarantee and compensation stages, dangerous substances responsibility insurance scopes which is required by competent authorizes of instutions, persons or companies, which keep and transport dangerous substances. It's defended that this product which is one of the responsibility insurances, must be handled in a seperate title in logistic area and it's suggested that the product must be made compulsory and must be controlled by instutions. By determining defiencies in application about policiy's contango calculation, which is compulsoried for companies that keep dangerous substances, must be conditions are also presented by referencing world standarts and common insurance logic. By the same way, suggestions are made about general necessities of compulsory policy, which is also compulsory for logistic firms, and contango calculation.

Keywords: Insurance, Hazardous Substance, Hazardous Waste; Liability Insurance Proposal

İÇİNDEKİLER

KABUL ve ONAY.....	i
ETİK BEYAN.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
GİRİŞ.....	1

1. BÖLÜM

SİGORTA KAVRAMI VE SİGORTACILIKLA İLGİLİ GENEL BİLGİLER

1.1. Sigorta Kavramı.....	
1.1.1. Sigortanın Tanımı.....	3
1.1.2. Sigortanın Konusu ve Önemi.....	5
1.1.3. Sigorta Türleri.....	7
1.1.3.1. Özel Sigortalar.....	11
1.1.3.1.1. Hayat Sigortaları.....	11
1.1.3.1.1.1. Ölüme Bağlı Hayat Sigortaları.....	12
1.1.3.1.1.1.1. Süresi Ölüme Bağlı Hayat Sigortası.....	12
1.1.3.1.1.1.2. Süresiz Hayat Sigortası.....	12
1.1.3.1.1.1.3. Karma Hayat Sigortası.....	12
1.1.3.1.1.2. Tasarrufa Bağlı Sigortalar.....	13
1.1.3.1.1.2.1. Gelir Sigortası.....	13
1.1.3.1.1.2.2. Sermaye Sigortası.....	13
1.1.3.1.1.3. Grup Hayat Sigortası.....	13
1.1.3.1.2. Hayat Dışı Sigortalar.....	14
1.1.3.1.2.1. Nakliyat Sigortaları.....	14
1.1.3.1.2.1.1. Emtia Sigortaları.....	14
1.1.3.1.2.1.2. Kıymet Sigortaları.....	14
1.1.3.1.2.1.3. Tekne Sigortaları.....	15

1.1.3.1.2.1.4. Sorumluluk Sigortaları.....	15
1.1.3.1.2.2. Kaza Sigortaları.....	15
1.1.3.1.2.3. Yangın Sigortası.....	15
1.1.3.1.2.3.1. Yangın Rizikosu.....	16
1.1.3.1.2.3.2. Yıldırım Rizikosu.....	16
1.1.3.1.2.3.3. İnfilak Rizikosu.....	16
1.1.3.1.2.4. Mühendislik Sigortaları.....	17
1.1.3.1.2.5. Tarım Sigortaları.....	17
1.1.3.1.3. Bireysel Emeklilik Sigortaları.....	18
1.1.3.2. Sosyal Sigortalar.....	19
1.1.3.2.1. Emekli Sandığı.....	20
1.1.3.2.2. Bağ-Kur.....	20
1.1.3.2.3. Sosyal Sigortalar Kurumu.....	21
1.2. Sigortacılığın Dünyadaki Tarihsel Gelişimi.....	21
1.3. Sigortacılığın Türkiye’deki Tarihsel Gelişimi.....	24

2. BÖLÜM

TEHLİKELİ MADDE KAVRAMI

2.1. Tanım.....	29
2.2. İsimlendirme.....	29
2.3. Sınıflandırma ve Risklerin Belirlenmesi.....	29
2.3.1. Patlayıcılar.....	30
2.3.2. Gazlar.....	32
2.3.2.1. Gazların Bölümleri.....	32
2.3.3. Yanıcı Sıvılar.....	33
2.3.4. Yanıcı Katı Maddeler.....	34
2.3.5. Oksitleyici Maddeler ve Organik Peroksitler.....	35
2.3.6. Zehirli ve Bulaşıcı Maddeler.....	35
2.3.7. Radyoaktif Maddeler.....	36
2.3.8. Aşındırıcı Maddeler.....	37
2.3.9. Çevreye Zararlı Maddeleri de İçeren Diğer Tehlikeli Maddeler.....	37

3. BÖLÜM

SORUMLULUK SİGORTASI

3.1. Sorumluluk Kavramı.....	36
3.2. Sorumluluk Sigortası.....	36
3.3. Sorumluluk Sigortasının Türleri:	38
3.3.1. Borcun Kaynağına Göre	38
3.3.1.1 Akdi Borçlara İlişkin Sorumluluk Sigortası	38
3.3.1.2. Kanuni Borçlara İlişkin Sorumluluk Sigortası.....	39
3.3.2. Yapılmasının İsteğe Bağlı Olup Olmamasına Göre	39
3.3.2.1 İsteğe Bağlı Sorumluluk Sigortaları	39
3.3.2.2 Zorunlu Sorumluluk Sigortaları.....	40
3.4. Sigorta Tasnifi İçerisindeki Yeri.....	46
3.4.1. Sigortacının Edim Şekline Göre.....	46
3.4.2. Aktif-Pasif Ayrımı.....	47
3.4.3. Menfaatin İlgili Olduğu Konuya Göre	49

4. BÖLÜM

TEHLİKELİ MADDE ZORUNLU SORUMLULUK SİGORTASININ İNCELENMESİ

4.1. Sigortanın Konusu.....	54
4.2. Sigortanın Kapsamı.....	54
4.3. Sigortanın Coğrafi Sınırı.....	55
4.4. Teminat Dışında Kalan Durumlar	55
4.5. Sigortanın Başlangıcı ve Sonu	56
4.6. Zarar ve Tazminat	56
4.6.1. Rizikonun İyileşmesi Durumunda Sigorta Ettirenin ve Sigortalının Yükümlülükleri	56
4.6.2. Tazminat ve Giderlerin Ödenmesi.....	56
4.6.3. Tazminatın Kaldırılması veya Azaltılması Sonucunu Doğuran Haller	57
4.6.4. Sigortacının Halefiyeti.....	58
4.6.5. Dava Hakkı	58

4.7. Çeşitli Hükümler	58
4.7.1. Aval Ücretinin Ödenmesi ve Sigortacının Sorumluluğunun Başlaması	58
4.7.2. Sigorta Ettirenin Sözleşme Yapılırken Beyan Yükümlülüğü.....	58
4.7.3. Sigorta Süresi İçinde İhbar Yükümlülüğü	59
4.7.4. Vergiler, Resimler ve Harçlar.....	60
4.7.5. Tebliğler ve İhbarlar	60
4.7.6. Ticari ve Mesleki Sırların Saklı Tutulması.....	60
4.7.7. Yetkili Mahkeme	61
4.7.8. Zaman Aşımı	61
4.7.9. Özel Şartlar	61
4.8. Riskli Maddeler İçin Yapıtırlacak Zorunlu Sorumluluk Sigortalarına İlişkin Tarife ve Talimat	61
4.8.1. Tarife	61
4.8.2. Talimat	61
4.9. Tüp Gaz Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası	63
4.9.1. Tarife	63
4.9.2. Talimat	64
4.9.3. Ortak Hükümler.....	64
4.9.4. Tazminatın Kaldırılması veya Azaltılması Sonucunu Doğuran Haller	64
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	66
KAYNAKÇA.....	68
ÖZGEÇMİŞ.....	74

GİRİŞ

Bireylerin yaşamın her anında karşılaşabilecekleri risklere karşın, sahip oldukları mal varlıklarını koruma ihtiyacından doğmuş sigortacılık kavramı giderek gelişmektedir ve toplumda sigorta bilinci de her geçen gün artmaktadır. Günümüzde birçok risk sigortalanmakta ve sigorta ürünleri giderek artmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde sigorta tanımları ve ürünlerinden bahsedilmiştir. Ayrıca tehlikeli madde ve atıkların sigortaları, sorumluluk sigortaları alt başlığında incelendiği için genel sorumluluk sigortalarından da bahsedilmiştir.

Tehlikeli madde kavramı sadece patlama riski ya da yanıcı özelliği fazla olan maddelerden oluşmamaktadır. Bunların ötesinde doğaya verdikleri zarardan tutun da bir tehlike esnasında yaratacakları zarara kadar birçok etken birlikte değerlendirmek gerekmektedir. Aynı şekilde tehlikeli atık kavramı da incelenirken birçok etken göz önünde bulundurulmalıdır. Çalışmanın ikinci bölümünde tehlikeli maddeler ve atıklar, bahsedilen birçok yönü ile ele alınmış olup, türleri ve cinslerine göre sınıflandırılmıştır.

Çalışmanın dördüncü bölümünde tehlikeli madde ve atıkların sorumluluk sigortasının konusu, kapsamı ve Türkiye'deki uygulanma yöntemden bahsedilmiştir. Prim hesaplanmasına ilişkin tarife de yayınlanmıştır. Günümüzde uygulanan bu tarifenin tehlikeli maddelerin ve atıkların hiçbir özelliği dikkate alınmadan (cinsi, miktarı, bulundurulma süresi) sadece bulunduran firmanın cirosuna göre belirlenmesinin yetersiz olacağı tespiti yapılmış olup, sonuç kısmında da nasıl yapılması gerektiği konusunda öneriler sunulmuştur.

Çalışmada kullanılan yöntem, yapılan tez çalışmasında Sosyal Bilimlerde araştırma yöntemlerinden meta analizi metodu seçilmiştir. Meta analizi kapsamında; literatür taraması, literatürün değerlendirilmesi, çalışmaların birleştirilmesi yapılarak konu ile ilgili ülkemizde yapılan tehlikeli madde ve tehlikeli atık mali sorumluluk sigortası ile ilgili var olan çalışmalara katkı ve öneriler getirilmeye çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SİGORTA KAVRAMI VE

SİGORTACILIKLA İLGİLİ GENEL BİLGİLER

1.1. Sigorta Kavramı

İnsanoğlu yaratılışından bu zamana kadar malını ve canını kast eden ya da tehdit eden farklı sorunlarla, tehditlerle ve tehlikelerle karşılaşmış ve bunlara karşı tedbir olarak iktisadi ve hayatını sürdürmek ve korumak amacı ile farklı metotları araştırmıştır. İnsanoğlu yaşadığı hayatta karşılaştığı tehlikeleri iktisadi sosyal ve fiziksel etmenlerini kendisi yaratmaktadır.

Ülke, iktisadındaki ve üretim teknolojisindeki farklılıklar, devletlerin almış oldukları iktisadi kararlar, enflasyon ve depresyon iktisadi bağlamında yarattığı baskılar; iktisadi risk etmenlerinin, sahtekârlık, dolandırıcılık, tahripkarlık ve hırsızlık gibi kural dışı hal ve hareketler; yangın, sosyal risk etmenler ve doğal afetler gibi olumsuzluklar fiziksel risk etmenlerinin en tipik örnekleri arasındadır.

İlk zamanlarda yaşamlarını korumak için kişisel hareket eden bireyler; zaman ve mekan içinde teknolojik farklılıkların, doğal afetlerin, sosyo-ekonomik gelişmelerin sebep olduğu tehlikelerin yarattığı zararlı olan değer tedbirini alacak etkin önlemlerin sadece toplum halinde yaşanların imkanlarının bir araya getirilmesi ile alınabileceği farkına varmışlardır.

İnsanoğlu karşılaştığı etmenler, ülke ve dünya iktisadındaki farklılıklar, devletlerin aldıkları ekonomik kararlar, dolandırıcılık, enflasyon, hırsızlık, yolsuzluk, afet, yangın, sahtekarlık gibi değerlerin önüne geçmek için birleşme ve topluluk halinde birleşmekten başka seçeneği kalmamıştır. Sigorta kuruluşların, bireylerin ve kurumların uğrayacakları ve kendileri karşılayamayacakları hezimetleri, bir örgüt ya da dernek aracılığı ile aralarında paylaşarak hasarlarının temin edilmesini sağlar. Bu örgüt, bir dayanışma işlemelerinin organizasyon aracıdır. Bu araç hem sigorta güvencesini veren sigortacı, hem de rizikoya maruz kalan sigorta ettirenle bu ikisinin arasında yaşanan anlaşmayı kapsamaktadır (Güvel ve Güvel, 2006: 30). Sigorta ayrıca “Bir hizmet aracı

olan ve müşterilerinin tabi dengelerini gelecek zamanda bozulma olasılığına karşı geliştirilmiş bir çözüm sistemidir'' (Karabulut, 1988: 2).

1.1.1. Sigortanın Tanımı

Türk Ticaret Kanunu'nun Sigorta ve 'Sigorta Hukuku' adına sahip 5.nci nüshasında tertip edilmiştir. TTK'nın 1263. bendine göre sigorta " *sigorta bir sözleşmedir, bunun ile sigorta bir primi karşılığında diğer bir başka kimse için parayla ölçülebilir bir yararın, zarar uğratan bir sorun, problem ya da tehlikenin yani bir rizikonun ortaya çıkması halinde, tazminat vermeyi veyahut birkaç ya da bir bireyin hayat müddeleri nedeniyle ya da hayatlarında ortaya çıkan belli bir takım olaylar dolayısı ile bir miktar maddi meta ödemeyi ya da sair edalarda bulunmayı üzerine alma işlemidir.*"

Sigorta kavramı kişilerin zararlarını karşılama ihtiyacından meydana gelen bir uygulama biçimidir. Farklı bir beyan ile sigorta, eş değer veya aynı tehlikelere maruz kalan bireylerin topluluğunda, giderilmesi çerçevesinde meydana gelen gereksinimin belirli bir maddi meta karşılığında giderilmesinde yapılan hukuki bir istek hakkına sahip olunma işlemidir. Olası rizikolara karşı sigorta yapmayı dileyen bireyler ve kuruluşlara teminat veren, kuruluş biçim yasalar ile belirlenmiş şirket ve kuruluşlara sigortacı, sigortacıyla sigorta anlaşmasını yapan birey sigorta yaptıran, hayatı ve mallarını teminat altına alan kişi veya kuruluşa da sigortalı olarak isim verilmiştir.

Dorfman'a (1998:4) göre sigorta, bir tarafın diğer tarafın zararlarını tazmin etmeyi kabul ettiği bir sözleşme iken, Trieschmann ve Gustavson (1998:121) sigortayı, en yaygın olarak kullanılan risk transfer yöntemlerinden biri olarak tanımlamaktadırlar.

Silver Lake'e (2002:226) göre ise sigorta, çeşitli kişilerin risklerini bir sigortacıya transfer ederek riski azaltan sosyal bir araç iken, Carla ve Lee Rowley'e (2008:18-19) göre muhtemel risklerin gerçekleşmesi halinde bu riski başka bir kişinin ya da işletmenin üstlenmeyi kabul ettiği risk transferine dayalı bir sözleşmedir.

Sigorta en geniş tanımıyla; olası zararların karşılanması amacı ile taraflar arasında yapılan bir özel sözleşme ile hukuksal bir kurum altında faaliyet gösteren, belirli bir prim karşılığında, kişi hayatının ya da organlarının veya kişi ve kuruluşların para ile ölçülebilir değerlerinin, sigorta kural, kanun ve yönetmeliklerince belirlenmiş tesadüfi rizikoların gerçekleşmesinden doğacak maddi hasarlarını, aynı rizikonun

tehdidi altında bulunan kişileri ya da kuruluşları bir araya getirerek, ölçülen değer üzerinden ve gerçekleşen hasar oranında karşılayarak, sosyo-ekonomik zararları dağıtan ve önleyen, yatırımlara aktarılan fonları ve ikrazları ile ekonomiye kaynak sağlayan işlemler bütünüdür (Uğur, 2004:63).

Çoğu zaman sigorta yaptırana sigortalı aynı kişidir. Ama başka bir olaylarda ya da durumlarda sigorta yaptırana kendi çıkarlarına olmayıp, başka birinin menfaatine göre sigorta etmişse, sigorta yaptırana kişi bu durum da sigortalı olarak bu değeri taşımamaktadır (Aksigorta, 1995: 8). Bu izahtan da anlaşılacağı gibi sigortanın ana niteliği, riskin dağıtılmasıdır.

Adı geçen sistem ile tek bir kişinin maruz kaldığı tehlikeden ötürü uğradığı zarar aynı tehlikeyle yük yüze gelip de henüz zarara uğramamış insan topluluğunun katılımı sayesinde katlanılması daha kolay bir duruma evrilmektedir. Bu durum da kişiye gelecekte endişelenmeden hayatını idame ettirme imkanı sunmaktadır. (www.hazine.gov.tr).

Bu durumda bu değerde, sigorta anlaşmasının en önemli değeri olan riskin adlandırılmasını yapmakta yarar olmaktadır. Risk, “ daha gerçekleşmeyen olmak ile beraber gerçekleşme olasılığı bulunan tehlike şeklinde adlandırılabilir (Çipil, 2004: 4).

Risk; kurumlar ile bireyler yönünden etkin bir kelimedir. Bunların idare olması değerinde uzun zamanlardan itibaren sigorta makinası önemli rol oynamıştır. Topluluk içinde hayatını süren bireyin hayat ve malı çok çeşitli risklerle karşı karşıya kalmaktadır. Bu çekimser değerlerin ortaya çıkardığı melanetleri bazen bütünleşerek bazen ise kendi kazançlarını bir bölümünü tasarruf ederek bölüşebilmektedirler. Bireylerin kazançlarını çoğu zaman tasarruf yolu ile gelebilecek tehlike ve sorunların ortaya çıkaracağı zararlara karşı çoğu kez olumlu sonuçta bir değer veremeyebilmektedir. Tasarruflar ise hemen oluşan zararları karşılayamaz. Tehlike çünkü her saniye gerçekleşme ihtimali olan bir olgudur. İşte bu olgu bireylerin karşılaşacakları benzer tür risklere karşı birleşme olaylarını ve bir başlarına yapamayacakları ekonomik çökmeleri, genellikle dağıtılarak önlemlerini, sigorta fonksiyonların esasını oluşturmaktadır (Duman, 1990: 19).

Dahası çekinceler münhasıran mütearife şahsiyetler adına değil, tüzel şahıslar ile organizasyonlar adına da geçerlidir (Alpay, 2001: 35). Sigorta şirketlerinin prim geliri karşılığında kabul ettikleri risk bazı nitelikler taşınmalıdır.

Bu yaklaşım; gerçek ve maddi olma, meşru olma, olası olma, belirsizliğin varlığı, geleceğe yönelik değildir. Meşrulaşmayan muameleler neticesinde oluşacak çekimsiz durumlar sigortalanmaz.

Sigorta konusu olan bir malsa miktarı, bulunduğu yer, diğer özellikleri ve cinsi, konu birinin canıysa medeni durumu, sıhhati, işi, yaşı sigortacıya verilmesi gereken bilgilerdir. Sigortacı kendisinden aldığı bilgileri gerçek olmadığını ya da olduğunu araştırmakla mükellef değildir. Daha sonra bu bilgiler eksik ya da yanlış olduğu bilirse bunun mükellefi sigorta yaptırandır.

1.1.2. Sigortanın Konusu ve Önemi

Günümüzde ekonomik, toplumsal etkinlikler yönünden oldukça fazla gelişmeler ve değişimlerin yaşandığı bir dönem olarak bilinmektedir. İktisattaki gelişmeler, hem kişiler arası hem de iş yaşamında kurumsallık boyutunu oldukça yükseltmiştir. Bu nedenlerden ötürü kurum ile bireyler kendilerini daha fazla teminat altına almaya başlamışlardır. Bu gerçek değişilmez güvencenin olduğu ve teminat gereksinimi de sigortacılık sektörünün de gelişimine çok önemli bir esas ve yapı oluşturmuştur.

Sigortacının ilk yapıcı etmeni, kurum ve bireylerin karşılaşacakları tehlikelerde kendilerini teminat altına almak ve hissettirmek istemelerinden kaynaklanır. Bu teminatın sağlanması ise risk unsurlarından meydana gelecek olası tehlike ve zararların öncelikler topluma dağıtılmasıyla olanaklıdır. Sigorta başladıktan sonra ise gerçekleşen zararları sigortacı kişi tarafından ödenir. Bu zarar eş değer rizikoya maruz kalan diğer sigortalılardan alınan primler ile karşılanmaktadır. Sigortanın ikinci yapıcı etmeni ise rizikonun dağıtılmasıdır (Aksigorta, 1995: 7).

Sigorta ihtiyacı, gelecek zamanda yaşanılacak olası mali, beşeri ve fiziksel varlığıyla mesuliyetlerinin tesadüfi veya olası tehlikelere karşı korunmasından kaynaklanır. Gelecek zamanda gelen bu değerler muhtemelen stres, endişe ve tehlike kaynağıdır. Sigorta, risk ya da risklerin olması halinde alakalı varlığın yerine konulması önemini ya da hasarın telafi edilmesini gerçekleştirir (Karabulut, 1988: 4).

Sigorta kuruluşların kuruluş amaçları güven, can ve mal anlamından teminat vermek ve bu durumlarda karşılaşılan tehlikeleri en aza indirgeyip, maliyeti azaltmaktır. Ulusal piyasalar ve ulusal kalkınmayla uyum süreçleri, toplumsal ve ekonomik birçok tehlike etmeni beraberinde getirmiştir. Teknolojik farklılaşmalar, konjoktürel dalgalanmalar, yüksek enflasyon ortamı vb. mali risk etmenlerine ek olarak insan kaynakları ve varlıklar, su baskını, deprem, hırsızlık, fırtına, sosyal risk etmenleri, hırsızlık, dikkatsizlik, sahtekarlık, gibi olumsuz ve tehlikeli kayıplara sebep olmaktadır. sigorta sektörü hizmet sektörü içinde mühim bir mevkidedir. Bu sektörü varlıkların ve milli kaynakların uğradıkları ya da uğrayacakları zararlı olan durumları minimuma indirgeme faaliyetini yerine getirir. Sigortacılık sektörü, uluslar arası ekonomi münasebetleri ve ticari değerleri genişleten bir faktördür. Sigorta kuruluşları birer yatırım aracıdır. Sigorta sektöründe işçi, çalışıp gelirlerini buradan elde etmektedirler. Sigorta işletmecilerin, devlet iktisadı yönünden çok önemli bir faktör ve tasarruflara kaynak veren vergilerle olumlu getiriler sağlamaktadır (Duman, 1990: 23).

Sigorta, kendi imkanlarının artırılmasında çok mühim bir araç görevi yapar. Bir bankadan ipotekle borç alınmasında, ipotekle gösterilen değer sigortalı olması olayından daha hızlıdır (Alpay, 2001: 35).

Sigortayla bireylerin tasarruf etmek adına ayırmadıkları maddi metalar, sigortacılar aracılığı ile yatırım ve tasarrufa dönüştürülür. Sigortacılar belirli bir süreden sonra aylık ya da toplu ödeme yolu ile primler ödenir. Bu sistem en belli tasarruf aracıdır. Bu bireysel fayda, sigortanın sağlamış olduğu mali yararlar birleştiğinde, sigorta hem sosyal refahın artmasına hem de toplumun kalkınmasına sebep olur. Sigorta işlemleri zararları kapatarak işletmelerde yatırımın azalmasına ve kapanmasını önlerler. Bireyler yönünden düşünüldüğünde sakatlık, yangın, ölüm, hırsızlık, doğal afetler gibi tehlikelerin gerçekleşmesinden meydana gelen ekonomik ve toplumsal sorunların, yıkımların ve kayıpların engellediği gibi ailede oluşan huzursuzluk, intihar ve dağılmaların artmasının önüne geçer. Yetişen nesillerin emniyet ve huzurlu bir ortamda yetişmesine sağlayan sigorta, bireyler sağladığı yarar ve güvenle milli iktisadiyi de güçlendirir.

Üretim araçlarından sayılan sermayenin ve emeğin muhafazasını sağlar, bunlarda oluşabilecek azalmaların bertaraf edilmesini kolaylaştırır. Birçok iktisadi

etkinlik, sigorta ile ilerleyebilir (Elbeyli, 2001: 23). Bundan da sigortanın yalnızca bireysel manada sigortalıya değil, milli seviyede toplumsal ve iktisadi şekilde ülkeye de yarar sağladığı neticesi hasıl olmaktadır.

1.1.3. Sigortacılığın amacı

Sigorta sektörü ekonomik kayıplar doğuran olası risk faktörlerine karşı güven alma olarak adlandırılmaktadır. Sigorta kurumları imzaladıkları poliçelerle sigorta yaptıran kişilere ödemiş oldukları primleri ve bunun karşılığında aldıkları güvenleri karşı zararlarını karşılamaya emniyet vermektedir. Kısacası sigorta kurumlarla elde ettikleri primleri getirilerine karşılık risk faktörünü üstlenmektedirler. Risk faktörü ne zaman gerçekleşeceği belirsiz, gerçekleşmemiş, gerçekleşeceği takdirde manevi/maddi kayba neden olan ve gerçekleşme olasılığı olan olaylar denmektedir. Meydana gelebilecek zararların olası sebebi kısaca tehlike anlamına gelen ise rizikodur.

Bir bireyin parayla ölçülebilir yararlarını tehdit eden tehlikeler olarak belirtilen riziko gerçekleşme ihtimaline karşılık düşük ya da yüksek olması, prim ölçülerinin belirlenmesinde önemli bir değer oluşturmaktadır. Sigorta, risk yöntemi yönünden aşağıdaki işlevleri yerine getirir:

- Girişimcilerin üstlendikleri risklerin bir kısmını paylaşmak suretiyle daha cesur atılımlar gerçekleştirilmesini teşvik eder.
- Riskler için fon ayıran muhafazakâr üretim politikalarının yerini çağdaş risk yönetimi uygulamalarına bırakmasını sağlayıp bu fonlara bağlı sermayeyi kullanılabilir kılar.
- Krediye ihtiyaç duyan müteşebbise varlıklarını sigorta ettirip, menfaatini ipotek olarak sigorta şirketine devretmesi karşılığında uygun kredi imkanı sağlar (Alkan, 2000).

Sigortacılık fonksiyonun gayesi, sigortalanması olanaklı olan risk faktörlerin ortaya çıkmasından kaynaklanan zararları güvence altına alıp, mali sorumlulukların karşılanmasını temin etmek, maddi varlıkların kayıplarını engellemek, hayat sigortalarında ölüm olması halinde sigorta yaptıran kişinin lehtarına veya ailesine, yaşamda kalması halinde ise sigortalıya koruma ve teminatı sağlamaktadır. Sigorta kurumları bu hedeflerini gerçekleştirmek için, piyasanın değişen ve mevcut ihtiyaçlarına

uygun bir şekilde yeni ürünler geliştirip, hasar halinde ise tazminat vermek sureti ile hizmet özelliğini yerine getirmektedir.

Sigorta şirketleri, primlerden elde edecekleri yüklenim gelirleri tespit ederken dikkatli olmalıdırlar. Mesela, kansere yakalanan bireyin son döneminde olan kişiye sigorta şirketi hayat sigortası sağlamayabilir ya da birçok kez kaza yapan bir bireye kaza sigortası yapamayabilmektedir. Başka bir örnekte sigara içenlerin içmeyenler göre daha fazla prim isteyebilir. Şayet sigorta şirketi kötü veya iyi risk faktörü arasında ayırım yapmayıp, kötü olan riskler üzerinde alıyor ise ‘ters seçim’ yapmış olur. Kısacası daha fazla sigara içen biri daha ucuz fiyat ile sigortalanır iken, hiç içmeyen biri daha fazla prim ödemek durumunda kalabilmektedir. Sigorta şirket bu durumda neden yanılmaktadır? Çünkü bilgi dağılımları simetrik olmamaktadır; sigar içen biri örneğin günde paket sigara içtiğini dürüst bir biçimde şirkete aktarım yapmamış olabilmektedir. Başka bir yandan sigortalı bir birey kendini teminat altında hissederek daha fazla sigara içmeye ve ya kasko yaptırdı ise ‘kaskom var, ödev o nasılsa’ ya da kaza sigortası var diyerek daha fazla kaza yapma eğilimine başlayabilmektedir.

Yüklenimin gelirlerine ilave olarak sigorta şirketleri yatırım geliri elde etmek isterler. Başka bir ifade ile, toplanan fonları farklı yatırım araçları vasıtasıyla ekonomiye kazandırır. Sigorta sektörleri yöneltmiş oldukları fonlar, sigortalının istekli tasarrufları ile yapılmakta, toplanan primler ise mali kesime aktarılıp, mali alanlar da yatırımlar yönlendirilir.

Dünyada gelişmiş bütün ekonomilerde lokomotif rol üstlenen sigortacılık sektörü, sanayileşmekte olan ekonomiler için en sistemli ve dinamik sektörlerinden bir olmaktadır. Gelir seviyelerinin en düşük olan devletlerin ekonomilerinde miktarı hissedilmeyen sigorta sektörü, devletin gelir seviyeleri arttıkça ekonomik kalıkanma içinde değer kazanmaya başlamıştır. Ekonominin gelişmişlik düzeyleri yükseldikçe sigorta sektörü yaygınlaşır ve sigorta kavramı topluma entegre olup, ekonomik gelişmeler ışığında ivme kazanacağı genel bir değer olarak ve kural olacak şekilde onaylanmaktadır.

1.1.3. Sigorta Türleri

Sigortacılık faaliyetleri ülkemizde hayat dışı ve hayat olmak üzere iki esas branştan oluşur.

Nakliyat, kaza, ferdi kaza, dolu, yangın, hayat, hayvan makine-montaj, hukuksal koruma, hastalık, kredi ve trafik gibi değerler hayat dışı branşını etkilemektedir (<http://www.hazine.gov.tr>). Ayrıca iş durması kayıpları, üçüncü kişilere verilebilecek zararlar, işçi sağlığı kaybı gibi kayıpların dışında akla gelebilecek her risk sigortaya konu olabilir (Demir, 1996: 2).

Sigortacılık faaliyetleri, konusu anlamında can ve mal sigortaları olmak şartıyla ikiye ayrılır. Mal sigortaları, kar kaybı, sorumluluk ve eşyalardan meydana gelen mali zararlara karşı maddi meta ve piyasa temeline dayanan işlemler, mal kaybı, yangın, mühendislik sigortaları, nakliyat, kaza gibi türlü değerlerde rizikodan meydana gelen zararlara teminat sağlayana denilmektedir. Can sigortaları ise kaza, sakatlık, hastane masrafları, kaza gibi bedende olan hasarların ya da farklı rizikolarına karşı teminat veren sigortalara denir. Sigortacılık faaliyetleri 7397 Sayılı Sigorta Şirketlerinin Murakabesi Hakkındaki Kanun'da ise branşlar çerçevesinden ayırma tabii tutulmaktadır. Bu ayırım, özellik ile uygulamalar çerçevesinden değer taşımaktadır. Bu branşa göre sigorta şirketlerinin ruhsatname alması ve kanun koyucularda düzenlenmiştir. Sigortalar, Sigorta Murakabe Kanununca belirlenmiştir. Bu kanuna göre sigortalar 3 ana branş adı altında şekillenmiştir.

1. Mal Sigortaları

a) Yangın Sigortaları

- I. Yangın Sigortası
- II. Yangına Bağlı Kâr Kaybı Sigortası
- III. Zorunlu Deprem Sigortası

b) Kaza Sigortaları

- I. Kara Taşıtları Kasko Sigortası
- II. Hırsızlık Sigortası
- III. Cam Kırılmasına Karşı Sigorta

c) Nakliyat Sigortaları

- I. Tekne Sigortası
- II. Kıymet Nakliyat Sigortası
- III. Emtia Nakliyat Sigortası

d) Mühendislik Sigortaları

- I. Makine Kırılması Sigortası
- II. Montaj Sigortası
- III. İnşaat Sigortası
- IV. Elektronik Cihaz Sigortası

e) Tarım Sigortaları

- I. Tarım Ürünleri Dolu Sigortası
- II. Hayvan Hayat Sigortası
- III. Kümes Hayvanlarının Hayat Sigortası
- IV. Sera Sigortası

f) Kredi Sigortaları

- I. Kredi Sigortası
- II. İhracat Kredi Sigortası

2. Can Sigortaları

a) Hayat Sigortaları

- I. Senelik Vefat Sigortası
- II. Tasarruflu Hayat Sigortası

b) Ferdi Kaza Sigortası

c) Sağlık Sigortası

d) Karayolu Yolcu Taşımacılığı Zorunlu Koltuk Ferdi Kaza Sigortası

3. Sorumluluk Sigortaları

a) Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası

b) Zorunlu Karayolu Taşımacılık Mali Sorumluluk Sigortası

c) Motorlu Kara Taşıt Araçları İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortası

d) Asansör Kazalarında Üçüncü Kişilere Karşı Sorumluluk Sigortası

e) İşveren Sorumluluk Sigortası

f) Üçüncü Şahıslara Karşı Mali Mesuliyet Sigortası

g) Tehlikeli Maddeler ve Tüpgaz Sorumluluk Sigortaları

I. Tehlikeli Maddeler Zorunlu Sorumluluk Sigortası

II. Tüpgaz Zorunlu Sorumluluk Sigortası

h) Hukuksal Koruma Sigortası

i) Özel Güvenlik Mali Sorumluluk Sigortası

j) Zorunlu Sertifika Mali Sorumluluk Sigortası

1.1.3.1. Özel Sigortalar

Münferit bireylerin kişisel menfaatlerinin farklı risklere karşı teminat altına alınmak için kişisel özgür iradeleri ile sigorta anlaşması denilen akit ile ortaya çıkarılan iradi bir riziko teminatına özel sigorta denir (Neyzi,1995:1-15).

Aynı riskin tehdidi altında bulunanların bir araya getirilerek bu riskin neden olabileceği zararı, karşılıklı dayanışma esasına göre, birlikte karşılamak üzere oluşturdukları ticari bir niteliğe sahip organizasyondur. Özel sigortalar esas olarak, kişinin ve çevresinin ekonomik varlığını güvence altına almaktadır. Kişi, kendi durumuna göre gereken güvenciyi sağlamak sorumluluğunu taşıdığından özel sigortanın hareket noktasını bireyin malvarlığının korunması oluşturmaktadır. Özel sigortanın bu fonksiyonunun neticesinden yalnız birey değil, aynı zamanda toplum da geniş ölçüde faydalanmaktadır.

Özel sigortalar, faaliyetlerine göre sigorta *hayat sigortaları* ve *hayat dışı sigortalar* olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Son yıllarda sektörde hızla büyüyen ve etkisini gösteren “bireysel emeklilik sigortaları” da bu grupta gösterilebilir. Burada, özel sigortaların alt başlıkları ile ilgili kısaca bilgi verilecektir.

1.1.3.1.1. Hayat Sigortaları

Hayat sigortası; insanların bireysel olarak önlemekte güçlük çektikleri veya tümüyle yetersiz kaldıkları ölüm, maluliyet, yaşlılık gibi olaylar karşısında, sigorta süresi sonunda sigortalıya veya yakınlarına, sigorta priminin belli bir süre içinde ödenmesi şartıyla tazminat veya gelir sağlama amacıyla kurulmuş özel sigorta türlerinden birisidir. Hayat sigortası; birey için, sigortalının prim ödemesi karşılığında çeşitli güvenceler sağlayan bir sigorta sözleşmesi; toplum için ise, bir birey veya grubun

yaşamlarına ilişkin mali riskleri transfer ettikleri ve söz konusu transferler sebebiyle bunların belirsiz mali zararlarını karşılamak için fon biriktirilmesiyle uğrasan sosyal bir araçtır (Güvel ve Güvel, 2002:101-105).

Bireylerin yaşlılık, hastalık ve kaza geçirme gibi olaylarına karşı kendilerini, ölüm olduğu halde geriye kalan kanuni varislerinin bir problem yaşamadan yaşamlarını devam ettirmelerini hedefleyen bir sigorta çeşidine hayat sigortası denir.

Grup hayat sigortası, tasarrufa bağlı hayat sigortası ve ölüme bağlı hayat sigortası olarak hayat sigortaları ayrılmıştır.

1.1.3.1.1.1. Ölüme Bağlı Hayat Sigortaları

Sadece ölüm riskini teminat altına alan ve sigortalının vefatı halinde sigortacının tazminat ödemesi gereken bir sigortadır. Ölüme bağlı hayat sigortalarında sigortacı, sigortalı olanı ölüm riski ve ölümünde güvence altına alır. Bu sigortada kendi içinde 3 gruba ayrılmaktadır (Güvel ve Güvel, 2002: 136).

1.1.3.1.1.1.1. Süresi Ölüme Bağlı Hayat Sigortası

Bu sigorta çeşidinde sigortacı tazminat ödeme mesuliyeti sadece sigorta yaptıran kişinin belirlenen bir zaman içinde ölmesi durumdan ortaya çıkan bir gelişmedir.

Sigortacının mesuliyeti, ilk zamanda belirlenen bir zaman içinde sigortalı olmemesi durumunda sonlanmaktadır. Bu tür sigortalarda genel olarak sigortanın zamanı 10 yıl olarak yapılmaktadır.

1.1.3.1.1.1.2. Süresiz Hayat Sigortası

İsminden de anlaşılacağı gibi bu sigortada belirlenen bir zaman yoktur. Sigortacı, sigorta yaptıranı tüm yaşamı boyunca teminat vermektedir. Sigorta anlaşmasının ilk yapıldığı zamanda belirlenen güvencenin miktarı neyse sigortacı, sigorta yaptıran kişi hangi zaman ölürse ölsün, sigorta da yazılan teminat miktarını ödemek ile sorumludur (Şahin, 2014: 18).

1.1.3.1.1.1.3. Karma Hayat Sigortası

Bu sigorta çeşidinde sigortacı bütün durumlar da tazminat ödemesi yapar. Zira sigortalı anlaşmada belirlenmiş zaman içinde ölür ise kanuni varisleri şayet belirlenmiş

zaman içinde ölmez yaşamlarına devam ederse bu durumda sigortalının kendisine tazminat ödemesi yapılır. Sigortalı kişiler en çok bu türü çok tercih edilmektedir.

1.1.3.1.1.2. Tasarrufa Bağlı Sigortalar

Birikimli hayat sigortası, tasarrufa bağlı hayat sigortaların başka bir adıdır.

Bu sigorta çeşidinde esas gaye; sigorta yaptıran kişilerin yaşlılık evrelerini teminat altına almak, risk faktörünün olduğu bu evrelerde sigortaya yaptıracak kişilere gelir yaratmaktır.

Bu sigorta türü, kendi içinde ikiye ayrılır (Duygulu, 2012: 7).

1.1.3.1.1.2.1. Gelir Sigortası

Sigortalıya ölünceye kadar hayatını devam ettirebilecek bir güvence sağlayan sigorta türüdür.

1.1.3.1.1.2.2. Sermaye Sigortası

Bu sigorta çeşidinde sigortalıyla sigortacı arasında anlaşmanın ilk yapıldığı zaman belirli bir zaman belirlenir ve bu zaman neticesinde sigortalının yaşamda kalmasında anlaşmada belirlenen güvence miktarı tarafından sigortalı kişiye ödenmektedir.

Sigortalı, ölüm, hastalık gibi tehlikelere karşı kendisini güvence altına almaktadır. Ayrıca belirlenen bir zamanın neticesinde toplu para almayı sağlayan bir tasarrufta bulunmaktadır.

1.1.3.1.1.3. Grup Hayat Sigortası

Bireylerde ortaya çıkabilecek tehlikelere karşı kişisel olarak olmayıp, grup halinde sigorta edilmesiyle meydana gelen sigorta çeşididir.

Grup halinde sigortacılıkta herhangi bir çalışanı belirli bir şirket çalışanı, bir sanayi dalında çalışan kişi ya da sendika çalışanı olabilir.

Bu çeşit sigortada, sigorta primleri, sigortayı yapan grup veya kurum tarafından paylaşılıp, ödenmektedir.

1.1.3.1.2. Hayat Dışı Sigortalar

Bireylerin yaşam hayatındaki risklerini değil, maddi varlıklarını parayla ölçülebilen tehlikelere karşı korumak ve varlıkları teminat altına almak için yapılan sigortalara hayat dışı sigortalar denir. İlk aşamada belirlenen bu prim tutarı, sigortacı varlıkları teminat altına alıp, varlıkların karşılaşılabilecekleri tehlikeler karşısında zarara uğrar ise sigortacı, anlaşmada yer alan maddi tutarı sigorta yaptıran öder. Hayat dışı sigortalar; tarım sigortaları, nakliyat sigortaları, yangın sigortaları, kaza sigortaları, mühendislik sigortası olarak ayrılır.

1.1.3.1.2.1. Nakliyat Sigortaları

Nakliyat sigortasının konusu taşıt araçları olabileceği gibi taşınan mallarda olabilir. Taşıt araçları sigortası Kasko Sigortası olarak isimlendirilmektedir. Deniz ve nehir taşıt araçları kasko sigortası, kara motorlu ve motorsuz taşıt araçları kasko sigortası ve hava sigortası olmak üzere üç kasko sigortası türü vardır. Taşınan malların güvence altına alınmasına yönelik sigorta ise Kargo Sigortasıdır. Kendi içinde; hammadde, yarı mamul ve mamul stoklarının ve tam ürünlerin kargo sigortası, yolcu ve eşya kargo sigortası, kıymetli eşya kargo sigortası şeklinde üç grupta toplanabilir (Pekiner, 1970:50-52).

Başka bir ifade ile nakliyat sigortası, bir yerden bir yere taşınacak olan malın, taşıma sırasında uğrayabileceği zararlara karşı belirli bir prim karşılığı güvence altına alındığı bir sigortadır. Bu sigorta, kendi içinde 4 bölüme ayrılmaktadır.

1.1.3.1.2.1.1. Emtia Sigortaları

Bu sigorta “bakanlık” tarafından onaylanıp, uluslar arası satma ve satın alma evrakların da mutlak surette bulunması gereken bir poliçedir.

1.1.3.1.2.1.2. Kıymet Sigortaları

Kıymet sigortaları bireylere ait olan altınların, gümüşlerin, kıymetli evrakların, efektlerin, külçelerin sigorta kapsamına girmesi durumunda treni hava, kara ve ya deniz yoluyla taşınması aşamasındaki sigorta altına alınma işlemine denir.

1.1.3.1.2.1.3 Tekne Sigortaları

Bu sigorta gemilerde karşılaşılan hem geminin içinde bulunan malzemeleri hem de gemiyi teminat altına alan sigortadır.

1.1.3.1.2.1.4. Sorumluluk Sigortaları

Malın taşıyıcısı olan kamyonlar, şoförler tarafından yaptırılan bir sigorta olup, taşıdıkları mal nedeni ile üzerine düşen sorumluluğu sigorta şirketine devrederler.

1.1.3.1.2.2. Kaza Sigortaları

Kaza sigortaları yapılması gereken en önemli sigortalardan biridir. Bu tür sigorta sözleşmesinde kaza adı ‘’ani veya beklenmedik bir zamanda sigorta yaptıranın iradesi dışında gelişen ve bu durum karşında bireyin zarara uğraması’’ şeklinde beyan edilir. Kaza da çok değerli iki durum vardır. İlki dışarıdan gelmesi ikincisi ise ani olmasıdır. Bireysel kaza sigortası çeşidine göre 7 gruba ayrılır.

- * Şahıs Bireysel Kaza Sigortası
- * Grup Bireysel Kaza Sigortası
- * Koltuk Bireysel Kaza Sigortası
- * Otobüs Zorunlu Koltuk Bireysel Kaza Sigortası
- * Okul Servis Araçları Bireysel Kaza Sigortası
- * Profesyonel Futbolcuların Bireysel Kaza Sigortası
- * Seyahat Bireysel Kaza Sigortası

1.1.3.1.2.3. Yangın Sigortası

Adından da anlaşılacağı gibi yangın neticesinden sonra ortaya çıkan hasarları teminat altına alınması işlemine yangın sigortası denilmektedir.

Yangın sigortası özel veya ticari amaçla kullanılan her türden bina ve muhteviyatı, kendiliğinden meydana gelen yangın, yıldırım, infilak ile bunlardan kaynaklanan buhar, hararet, duman gibi tehlikelerin neden olduğu fiziki hasarlara karşı teminat altına alan sigortadır. Ayrıca, meydana gelmiş olan yangını söndürmek, dolayısıyla muhtemel hasarı azaltmak amacıyla, su veya başka bir kimyevi madde ile yapılan müdahalelerin sonucunda ortaya çıkan fiziki hasarlar da, bu sigortanın kapsamına dahildir.

Standart yangın poliçesinde hariç tutulmuş grev, lokavt, kargaşalık, halk hareketleri, kötü niyetli hareketler, terör, deprem ve yanardağ püskürmesi, fırtına, kar ağırlığı, sel veya su baskını, yer kayması, dahili su ve kara, hava ve deniz taşıtlarının sigortalı kıymete çarpması gibi ek tehlikeler olarak adlandırılan risklerin yanı sıra, meydana gelmiş olan fiziki bir hasara bağlı olarak ortaya çıkan mali hasarlar, enkaz kaldırma masrafları, kira kaybı ve yangın ve infilak mali sorumluluğu da, yine yangın sigortası kapsamında temin edilebilmektedir.

Bu branştaki önemli husus, yangın sigortasında kullanılan “bina değeri” teriminin sigortalı kıymetin tamamıyla yeniden inşası halinde oluşacak maliyeti kastettiğidir. Bu maliyetin içinde arsa değeri ve binanın bulunduğu bölgeye göre oluşun değeri yer almamaktadır. Yapı tipine ve kullanılan inşaat malzemesinin kalitesine göre bu maliyetler yaklaşık olarak hesaplanır (Acınan, 1998:25-27).

Yangın anlaşmasında ve yangın sigortası içine giren teminat altına alınan rizikolar (Duygulu, 2012: 32): *Yangın rizikosu, yıldırım rizikosu, intifak rizikosu.*

1.1.3.1.2.3.1. Yangın Rizikosu

Teoride yangın, belirli ya da belirsiz bir yerden çıkan ve kendi içinde yayılan zararlı ateş olarak adlandırılır. Mum, çakmak, kibrit, sigara, kül gibi yanıcı araçlarla ortaya çıkan yangınlar yangın sigortasına konu olmamaktadır.

Ama bu yanıcı maddelerden doğan ve etrafa dağılıp diğer mallara zarar vermeye başlaması ile yangın sigortasının kapsamına girmektedir.

1.1.3.1.2.3.2. Yıldırım Rizikosu

Doğadan gelen yıldırımın sebep olduğu yangın ve yangına sebep olan bütün hasarlar, yangın sigortası alanına girmektedir.

1.1.3.1.2.3.3. İnfalak Rizikosu

İnfalak, buhar veya gazın genişmesi neticesinde oluşan ani patlamaya denir. Sanayi ve ticari işletmeler sigorta kapsamında yer almayıp, konut sigortaları kapsamında yer alır.

1.1.3.1.2.4. Mühendislik Sigortaları

7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanununda değişiklik yapan 11.06.1987 tarihli ve 3379 sayılı kanunun 9. maddesi kapsamında ihdas edilmiş bulunan; Makine-Montaj Branşının adı Mühendislik Sigortaları Branşı şeklinde değiştirilmiştir.

Dünya uygulamasında “engineering” diye tanımlanan mühendislik sigortalarının en büyük özelliği tüm dünya ülkelerinde uygulamasının aynı olmasıdır. Ülkemizde diğer sigorta branşlarına göre en yeni branş olarak karşımıza çıkan bu branş dört ana gruba ayrılmaktadır. Makine Kırılması Sigortası, Montaj Sigortası, İnşaat Sigortası, Elektronik Cihaz Sigortası (Clark, 1996:17-22).

Makine Kırılması Sigortası; öngörülemeyen ve ani olarak meydana gelecek her tür makine, makineli tesis, alet ve aygıt hasarlarının sebep olacağı mali kayıpları sigorta güvencesi altına alan bir sigorta dalıdır. Montaj sigortası; makinelerin montaj ve denemeleri sırasında uğrayabilecekleri hasarları sigorta güvencesi altına alır. Makine sigortasından önce yapılır. İnşaat sigortası; inşaat kazalarını, sigortalı inşaatta ve bu inşaat ile ilgili tesislerde meydana gelecek hasarları sigorta güvencesi altına alan bir mühendislik sigortası çeşididir. Elektronik Cihaz Sigortası; günlük yaşamımızın ayrılmaz bir parçası haline gelmiş ticari amaçla kullanılan tüm yarı iletken teknoloji kullanılmış ve diğer elektronik cihazları uğrayabilecekleri hasarlar karşısında sigorta güvencesi altına alır.

1.1.3.1.2.5. Tarım Sigortaları

Ülkemizde 1957 yılında ilk tarım sigortasına başlanılmıştır. Bu bağlamda hayvan sigortası uygulamasıyla şimdiye kadar değerini devam ettirmektedir. Bu açıdan olaya baktığımızda uzun bir süre geçmiştir. Ama ülkemizde şimdiye kadar tarım alanlarında yüzde beşlik bir dilim sigortalıdır. Bu durum literatüre baktığımızda ise hayvan uygulamalarının pek fazla gelişmediğini görülmektedir (Bora, 2006: 70).

Türk Ticaret Kanununun da yer alan ve 1316 bendinde belirtilen ‘‘ tarımsal ürünler bütün riske karşı teminat altına alınacağı’’ belirtilmektedir. Ama sigorta şirketleri haşere, kuraklık, dolu, fırtına ve benzeri tehlikelere karşı pek teminat verilmemektedir.

2005 yılında yayınlanan 5363 Sayılı Tarım Sigortaları Kanunu ile sektörde büyük tehlike oluşturabilecek her türlü tehdit güvence altına alınabilmiştir.

1.1.3.1.3. Bireysel Emeklilik Sigortaları

Bireysel Emeklilik Sistemi yasayla düzenlenmiş, güvenliği devlet tarafından sağlanan, emeklilik için önemli vergi avantajları ile tasarruf yapmayı ve bu tasarrufların yatırıma çevrilmesini sağlayan, özel sektörde yönetilen bir sistemdir. Bireysel Emeklilik; SSK, Bağ-Kur veya Emekli Sandığı gibi sosyal güvenlik sistemlerinin alternatifi değil, tamamlayıcısıdır. Bu kurumlara üye olursa bile Bireysel Emeklilik Sistemi'ne katılma bilir, emeklilikte ek gelir sahibi olunabilir (Ergenekon, 2006:3-9).

Sosyal güvenlik sistemleri içinde, bireysel tasarruf esasına dayalı bireysel emekliliğin özel bir yeri ve önemi vardır. Temel sosyal sigorta kurumları, gelirin yeniden dağılımına ve sigorta fonksiyonuna ağırlık verdiği için; tasarruf fonksiyonunu tam olarak yerine getirememektedir. Primlerin ve aylıkların belirlenmesinde getirilen sınırlamalar nedeniyle, daha çok prim ödeyerek daha çok sosyal güvenlik garantisi sağlamak isteyenlere cevap verilememektedir. Tamamlayıcı sosyal güvenlik kurumları bu eksikliğin giderilmesi için; bireysel farklılıkları dikkate alarak ve tasarruf fonksiyonuna öncelik vererek, temel sosyal güvenlik kurumlarının sağladığı sosyal güvenlik garantisinin üzerine ek bir garanti sağlamayı amaç edinmektedir. Söz konusu amaç doğrultusunda, emeklilik dönemlerinde de bireylerin çalışma hayatındayken sahip oldukları gelir seviyesini korumak veya sosyal güvenlik kurumlarının sağladığı gelir seviyesinin daha üstünde bir hayat standardı sağlamak için sosyal sigortaları tamamlayıcı nitelikte bir takım düzenlemeler yapılmaktadır.

Söz konusu sistem yasayla düzenlenmiş, geleceğe güvenle bakılmasını sağlayan, sosyal güvenlik sistemini tamamlayan, emekliliklerde rahat etmeleri için dizayn edilen, çalışma yaşamları boyunca düzenli olarak tasarrufta bulunmalarını sağlayan gelecek için bir yatırım sistemi olarak bilinmektedir. Kişilerin gelecek zamanda düzenli bir biçimde hayatlarını devam ettirebilmek için yatırımlarını doğru seçmelidirler. Ülkemiz gibi gelişmekte olan ülkelerde yukarıda verilen değerler hep eksik olarak bilinmektedir. Bireylerin isteklerini yetersiz olarak karşılayan ülkeler ihtiyaçlarına göre kuruluşlar oluşturmuş ama emeklilik evrelerine geldiklerinde ise gereksinimi karşılamada yeterli olmadıkları görülmüştür. Bu bağlamda yetersizlikleri karşılamak için geleceğe yönelik tasarruflar ve planlamalar yapılmıştır. Bu yönde geleceği teminat altına almak için

“Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu” 2001 senesinde yürürlüğe girmiş ve gelecek için ülkemiz bir teminat güvencesi yapmıştır.

ABD ve İngiltere gibi gelişmiş devletlerde çok eski zamandan beri bulunan ve değişik etmen ve özellikleri kapsayan birikim uygulamaları dışında 1982 yılında yürürlüğe giren ve ilk kez Şili ülkesinde görülen emeklilik devresi için birikim sağlanması sistemi başarıya ulaşmış ve birçok devlet eşdeğer uygulamayı yapmıştır. 40 ülkeden fazla ülke uygulamaya konulan bu sistem çok başarılı sonuçlar göstermiştir. Bu sistemin temel özelliği ise emeklilik getirisinin, katkı payına göre belirlenmesidir. Ayrıca uygulamalar her ülkede farklılık göstermektedir. Farklılıklar ilk olarak Şili ülkesinde uygulanan modele göre benzetilip yapılmış ama bu sistem sistemin işleyişi ve bağlayıcı rejimler sınırlanmaya tabi olduğu için iki esasa grup altında toplanmıştır. Günümüzde ise sosyal güvenlik reformunu geliştirmek ve gelişmiş ülkelerin gündemini oluşturmaktadır. Bunun ile birlikte ülkeden ülkeye göre reform gerekçeleri önemli derecede değişiklik gösterir. Sanayileşmiş devletlerde sürekli olarak nüfus yaşlanmaktadır. Bu bağlamda pasif-aktif dengeler bozulmuş ve sosyal güvenlik sistemlerinin gerekçelerinden en önemlisini oluşturmuştur. Gelişmekte olan ülkelerde ise bu durum daha çok bireylerde daha yüksek ve nitelikli sosyal güvenli hizmetler verilmesi hedeflenmiştir. 7 Ekim 2001 tarihinde ülkemizde bireysel emeklilik sistemi yürürlüğe girmiş ama emeklilik şirketleri 2003 senesinde faal hale gelmiştir.

Bu sistem iki yönlü yarar sağlamaktadır. Hem sosyal güvenlik kurumuna tabii olmayanlara hem de sosyal güvenlik kurumun tamamlayıcı niteliğinde olmuştur. Bu sistem sayesinde güvencesiz olan kişilere emeklilik sisteminden yararlanma imkanı sağlamıştır.

Türkiye’de gider fonlarının, piyasaların gelişiminde katkı sağlayacak en önemli katlardan biri BES’tir.

Ülkemizde ABD ve Avrupa yapıları ve uygulamaları incelenerek, sistemin en uygulanabilir hali hayata geçirilmiştir.

1.1.3.2. Sosyal Sigortalar

İktisadi açıdan zayıf olanların ve iş yükümlü kişilerin iş günü belirli sosyal risklere karşı koruyup, gelecekteki yaşamlarını teminat altına alarak ve böylelikle toplumda yaşayan bireylerin sosyal güvenliğini sağlamak gayesi ile inşa edilen teşkilatlı

ve şartlı bir sigorta çeşididir. Böylelikle yaşlılık, ölüm ve bir bütün olarak hastalık, iş kazaları, işsizlik, sakatlık ve meslek hastalığı gibi rizikolarda toplu olarak karşı koyulma işlemidir. Kamu hukuku şartlı sigortalar olan sosyal sigortalar bir nevi insan yaşamı için de çok büyük önem arz etmektedir (Güvercin, 2004:2).

Bahsi geçen kanunda şöyle denilmektedir (Çelikoğlu, 1994: 46): *Çalıştırılanlar işe alınmalarıyla kendiliğinden sigortalı olurlar. Sigortalılar ile bunların işverenleri hakkında sigorta hak ve yükümleri sigortalının ise alındığı tarihten itibaren başlar. Bu suretle sigortalı olmak hak ve yükümünden kaçınılmaz ve vazgeçilemez. Sözleşmelere sosyal sigorta yardım ve yükümlerini azaltmak veya başkasına devretmek yolunda hükümler konulamaz.*

Ülkemizde Sosyal Güvenlik ağı üç kurumun oluşturduğu sistemden meydana gelmektedir. Türkiye’de asgari sosyal güvenlik sağlayan başlıca sosyal güvenlik kuruluşları sosyal sigorta kumlar: Emekli sandığı, Bağ-Kur ve Sosyal Sigortalar Kurumu’dur.

1.1.3.2.1. Emekli Sandığı

Kamu kesimine bağlı kadrolarda çalışanların bağlı olduğu 657 sayılı kanunla sabitlenmiş güvenlik kuruluşudur. Tüm kamu sektöründe çalışan memurların ölüm (dul ve yetim aylığı), yaşlılık (emekli aylığı) ve malullük (adi, vazife, harp malullüğü) rizikoları T.C. Emekli Sandığı tarafından karşılanır.

Tüm kamu sektöründe çalışan memurların ölüm, yaşlılık ve malullük rizikoları T.C. Emekli Sandığı tarafından karşılanır (Şahin, 2014: 24).

1.1.3.2.2. Bağ-Kur

Herhangi bir sosyal güvenliğe bağlı olmayıp bağımsız çalışanların sosyal güvenliğini sağlayan kurumdur. 1479 sayılı kanunla kurulan Bağ-Kur, bağımsız çalışanların malullük, yaşlılık ve ölüm hallerinde sosyal güvenliği sağlar.

Basamak sistemi Bağ-Kur’da uygulanmaktadır. İlk basamağından on ikinci basamağına kadar basamak yükselmeleri isteğe ve prim ödemeye bakılmak sızın Bağ-Kur tarafından yapılmaktadır. İlk basamaktan on ikinci basamağı arasında bekleme süresi 1 sene, on üçüncü basamaktan itibaren ise iki senedir (Güzel ve Okur, 2003: 490).

Diğer bir ifade ile bağımsız çalışanların sosyal güvenliğini sağlayan kurumdur. 1971 yılında 1479 sayılı kanunla kurulan Bağ-Kur, bağımsız çalışanların malullük, yaşlılık ve ölüm hallerinde sosyal güvenliği sağlar. Tarımda kendi adına ve hesabına çalışanlarda 01.01.1984 tarihinden itibaren Bağ-Kur'da sigorta mecburiyetine tabi tutulmuşlardır. Kurum, ilk yıllarda sadece iştirakçiler ile eş ve çocuklarını uzun vadeli risklere karşı korumayı hedeflemişse de, 1985 yılından itibaren kademeli olarak sağlık sigortası uygulamasına başlamış ve 1988 yılında tüm iller kapsamıştır.

1.1.3.2.3. Sosyal Sigortalar Kurumu

1945 tarihli 4792 Sayılı Kanunla İşçi Sigortaları Kurumu adı altında kurulan ve 1965 yılında 506 Sayılı Kanunla Sosyal Sigortalar Kurumu haline dönüştürülen bu kurumda, ilk olarak 1946 yılında 4772 sayılı İş Kazaları ile Meslek Hastalıkları ve Analık Sigortası Kanunu uygulanmaya başlanmış; 1950 yılında 5417 sayılı yasayla ihtiyarlık sigortası, 1951 yılında 5502 sayılı yasayla hastalık, analık (4772 Sayılı Yasanın analık sigortası hükmü kaldırılarak) sigortası uygulanmıştır.

1965 Yılında 506 sayılı Sosyal Sigortalar Yasasının çıkarılması, anılan sigorta yasalarının dağınık haline son vermiştir. 506 sayılı is kanununa göre hizmet sözleşmesi ölçüsünde bağımlı çalışanlar bu kurumun hizmetine tabidir (Bayazıt,2003:32)

Sosyal Sigortalar Kurumu 4792 nolu Kanun ve 09.07.1945 tarih ile, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı bünyesinde çalışan, iş yaşamında her türlü durumlara karşı alakalı Sigorta Kanun hükümlerini uygulamak için kurulmuştur. Kurum, özel hukuk ve kanun hükümlerine tabii olan tüzel kişilere idari, haiz ve mali bakımdan ayrı, devlete ait bir kurum olarak bilinir (<http://www.sayistay.gov.tr/yayin/dergi/dergi2.asp?id=360>).

1.2. Sigortacılığın Dünyadaki Tarihsel Gelişimi

Tarih boyunca insanlar, risk olgusuna karşın bir takım teknikler geliştirerek, kendilerini ve mal varlıklarını güvence altına almaya çalışmışlardır. Sigortacılığın ilk uygulamaları, M.Ö. 3000 yıllarında Mezopotamya'da görülmüştür. O dönemde önemli ticaret yollarının bağlantın noktasında bulunan Babil'de kervan sahiplerinden ve tüccarlardan yollarda karşılaşılabilecekleri riskler göz önünde bulundurulurken, faize ek olarak risk primi de talep edilmekteydi. Bu risk primi, bazen talep edilen faizin iki katına kadar çıkabilmekteydi, bu sebeple tüccarlar çoğu zaman bu risk primini

ödememek için tüm mal varlıklarını bazen de ailelerini teminat olarak göstermişlerdir (Bogardus ve Moore, 2007: 1).

Sigortacılığın, başlangıç tarihi milattan önceki zamanlara dayanmaktadır. Mal mübadelesinin yapılan ilk ve para ekonomisinin olmadığı zamanlarda yani ilk çağlarda realite anlamında sigortaya gereksinim olmamıştır. Ekonominin, teknolojinin, toplu halde yaşama geçilmesi, hak ve hukuk kavramının gelişmesi ile birlikte insanoğlunun maruz kaldığı tehlikeler artmış ve bu değerlerin gelmesinden sonra makul anlamda sigortaya ihtiyaç olduğu görülmüştür (Demir, 1996: 7).

Dünya’da sigortacılık uygulamasına eş değer bir uygulama çok eskilere dayanmaktadır. Şimdiki zamandan yaklaşık 4000 yıl önce Babil’de rastlanan bu uygulama Babil’in kervan olan tüccarlarına borç veren sermayedarlar, kervanların çöl ve haraç ödemelerin durumunda tüccarların bu durumlar karşısında kalmasıyla kişilerin borçlarını silmişlerdir. Bu değere karşılık borçları tüccarlardan alan kişiler aynı zamanda taşıdıkları malların tehlikelerine karşı ise ana borç tutarından belli bir tutar para almaktadırlar. Bu bağlamda Babilli tüccarlar mallarını korumak için tecrübelerine karşı geliştirmiş oldukları teminat sistemi sigortacılığın başlangıcı olarak kabul edilmektedir (Elbeyli, 2001: 11).

M.Ö. 600 yıllarında Hindular sigorta özelliği taşıyan kredi anlaşmaları yapmaya başlamışlardır. Basit içerikli olan bu anlaşmalar, toplumlardaki sigorta düşüncesini geliştirerek sigortacılıkta ilk adımları ortaya koymasından önem taşımaktadır. Bu tür kredi anlaşmaları ortaçağda da gelişerek deniz ödücü ve nakliyat sigortalarının temelini oluşturmuşlardır (Trenerry, 2009: 9).

Milattan Önce 2300 senesinde Babil kralı olan Hammurabi ‘’ Hamurrabi Kanunlarını’’ olarak isimlendiren yazısında sigortacılığa da yer vermektedir. Babil devletinde olan bu olay Eski Yunan tarihinde de görülmektedir. Geçmişte bu olaylar sadece Babil’de değil Eski Yunan döneminde de görülmüştür. Ayrıca ilk çağlarda sigortacılığın geçmişi hakkında bulunan bulgularda ise Çin’de de bulunmaktadır. (Evren, 2007: 10).

Orta Çağa bakılacak olursa, 12.yy.da deniz ticaretinin yoğun olarak yapıldığı İtalya, Güney Fransa, İspanya ve hatta Belçika’da sigorta örnekleri ile karşılaşmaktadır. 13.yy.da ise, deniz ticaretinde sigortanın faydalarını beğenen

girişimciler bunu farklı alanlara taşımaya karar vermişlerdir. Bu bahisten yola çıkarak tarihteki ilk yangın sigortasının bu dönemde Almanya’da yapıldığı görülmektedir (Zartman, 2009: 2).

Bugün kadarıyla sigortacılık kavramı ilk olarak 15. yüzyılda başlanmış ve okyanus aşırı ve yeni keşiflerden doğan ticaretin gelişmesi ile meydana gelmiştir. Cenevizli amatör ve tüccarların deniz yolu ile gönderdikleri gemi ve malların saldırı ya da kazaya uğrama olasılığına karşı prim sistemi ile çalışan bir diyalog halinde içine girmeleri, günümüzde bilinen sigortacılık kavramının temellerini atmışlardır (Timur, 2006: 113). Birçok tarihi kaynaklarda yeni anlamında sigortacılık ilk ışıklarını İngiltere de yapıldığı görülmüştür. Ama sigortacılık esas ürünü olan ‘poliçe’ kavramını aslı, İtalyanca söz verme karşılığındaki kelime ‘polizza’ kavramından türetilmektedir. İlk olarak bilinen poliçe İtalyanca olup, 23 Ekim 1347 tarihli olmaktadır. Cenova’dan Mayorka’ya kadar olan bir gemi seferinde ve Santa Clara isimindeki geminin ticaretinde olan bir güven için yapılmıştır (Ezerdi, 1998: 8).

Günümüzde geçerli hayat ve sağlık sigortalarının ilk uygulamaları Eski Yunan’da ve Roma’da görülmekle birlikte esaslı olarak hayat sigortaları fikri 15.yüzyılda ortaya çıkmaya başlamıştır. İlk hayat sigortası poliçesi, 18 Haziran 1583’te William Gibbons’un 12 aylık hayat dönemini teminat altına alan poliçedir. Sigortacılığın tarihçesinden bahsederken Lloyd’un oluşumundan da bahsetmek gerekir. Lloyd bir sigorta şirketi olmayıp, sigorta teminatı veren şahısların oluşturduğu bir topluluk, bir birlik ve dünya gemicilik istihbaratı konusunda bir merkezdir. Bu topluluğun başlangıcı, 1688 senesinde Londra’da “Edward Lloyd” adlı kişinin işlettiği kahvehaneye dayanmaktadır.

Cenova kentinde ve 1424 yılında ilk sigorta şirketi kurulmuştur. 1453 yılında ‘Barcelona Kararname’ ile deniz sigortaları anlamında ilk kanuni mevzuat yapılmıştır. Sağlık ve hayat sigortalarının ise ilk uygulamaları Roma ve Eski Yunan’da olduğu görülmekte ve bu durum günümüzde olan sigortacılık başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Ayrıca hayat sigortaları düşüncesi 15. yy. ortaya çıkmıştır. 18 Haziran 1583 yılında William Gibbons’un yaptığı ilk hayat sigortası poliçesi yapmıştır. (Elbeyli, 2001: 14). Lloyd şehir daha sonra deniz sigortalarının buluşma yeri haline gelmiştir. Bu bağlamda bu yer her geçen gün ününü arttıran bir yer haline gelmiştir. Denizcilik

sigortalarının gelişiminde Lloyd çok önemli bir faktör haline gelmiştir. Bugün nazarıyla Llyod sadece denizcilik sektöründe değil, bütün sigorta durumlarında çalışan çok değerli bir örgüt haline gelmiştir (Erederi, 1998: 10).

Toplumda sigorta isteğinin gelişmesi ve yayılması, çoğunlukla büyük felaket ve tehlikelerin yaşamasıyla başlamıştır. Bunların en değerlisi, Londra'da 1666 yılında çıkan birçok kilise ve evin yanmasıyla sonuçlanan yangın felaketi olmuştur. Halk üzerinde bu yangın birçok anlamda hezimetle sonuçlanıp, bu tür felaketslere karşı tedbirler alınması fikrini ortaya çıkarmıştır. Günümüzde ise bu olgu sigortacılık fikrinin gelişme bu dönemde başlamıştır (www.hazine.gov.tr/makaleler/80yildergi.pdf).

Dünyamızda kentleşme olgusu her geçen gün artmaktadır. Gelişen teknolojik gelişmeler ve bu bağlamda teknolojiye bağlı olarak paralel üretim ve üretim araçlarına yatırımların artmasıyla da sigortacılık sektörü de bu doğrultuda hem artmış ve hem de hızlanmaya başlamıştır. Sektör 18. yüzyıldan sonra hızlanmış ve giderek artmıştır. Bu sektör hem bir teminat konusunda başarılı bir unsur olarak görülmüş hem de iktisat inde itici bir kuvvet haline gelmeye başlamıştır. Günümüzde çok önemli bir piyasa oyuncusu olarak görülen bu sektör, iktisat içinde yerini almış ve her ülkenin toplumsal ve ekonomik durumunu gösteren ve gelişmişlik seviyelerini belirten bit olgu olarak kabul edilmiştir (Çipil, 2004: 4).

1.3. Sigortacılığın Türkiye'deki Tarihsel Gelişimi

Ülkemizde sigortacılık kavramının meydana gelmesinden önce insanlar, tıpkı dünyadaki olan devletlerde olduğu gibi maddi varlıklarını korumak için birçok araç geliştirilmiştir. Osmanlı zamanında ise bu uygulama yapılan propandalardan dolayı bir gelişme göstermemektedir. Avrupa'nın yaygınlaşan ve gelişen sigorta etütlerinin dini algıya ters olduğu düşüncesi ve bu bağlamda haram kabul edildiği için gelişme gösterilememiştir.

Avrupa'dan sonra ülkemizde sigortacılık kavramı bir meslek haline gelmesi oldukça geç olmuştur. Sadece halk tekelinde bu olayı düşünmek yanlış olacaktır. İş sahipleri ve ticaret ile uğraşanlar bile uğrayacakları zararları tedbir amaçlı koruma amacına gitmemişlerdir. Sigortacılık Osmanlı Devletinde 1839 yılında Tanzimat-ı Hayriye'nin açmış olduğu yenilik hareketi ile olmuştur. Bu bağlamda sigorta özel bir anlaşma onaylandıktan sonra olmaya başlamıştır. Sigortanın şekilleri ve hükümleri

kanunlaştırma ise yine aynı dönem içerisinde olmuştur. 1866 yılından birçok gazetede sigorta şirketi ilanı görülmektedir.

Ama ülkemizde 1870 yılında İstanbul'da meydana gelen ve birçok yeri tahrip eden yangından sonra, sigortaya karşı alaka artmıştır. Bu yangın neticesinde yabancı uyruklu şirketler ülkemizde alakaları giderek yükselmiş ve ülkemizde sigorta anlamında yabancı uyruklu şirketler sürekli olarak artmıştır (Ezerdi, 1998: 31).

Türkiye'de ilk kez 1872 senesinde *Sun, Northern ve North British* adlı üç İngiliz şirketi temsilcilik kurarak faaliyetlerine başlamışlardır.

1878 senesinde de Osmanlı pazarını cazip bulan Fransızlar La Foncinere Şirketi ile Türkiye'ye gelmiş ve faaliyete geçmiştir. 1893 senesinde de Osmanlı Umum Sigorta Şirketi ilk Türk sigorta şirketi olarak çalışmaya başlamıştır

Fransızlar 1878 yılında Osmanlı pazarlarını güzel bulmuş ve La Foncinere Şirketiyle ülkemize getirmiş ve faaliyete geçirmişlerdir. 1893 yılında ise Osmanlıda ilk Türk şirketi olarak Osmanlı Umun Sigorta Şirketi çalışmaya başlamıştır (Elbeyli, 2001: 16).

O zaman kadar kurulan birçok şirket yani Türk isimli şirketler yabancı uyruklu kaynaklar tarafından kurulmaktadır. Ayrıca Cumhuriyet döneminde ise yerli ve yabancı sermayelerin iş birliğiyle yerel şirketler kurma girişimleri görülmektedir (Demir, 1996: 12).

Bir yabancı uyruklu şirkette yapılan bir beyan göre, 1911 yılında Şeyhülislam tarafından alınan bir fetva neticesinde sigorta yaptırmanın caiz olması için yabancı ülkelerde bulunan herhangi bir şirkette yaptırılması gerektiğini belirtmiştir. Bu olay ise Cumhuriyet öncesinde Anadolu topraklarında sigorta hizmetlerinin ve temsilcilerini yabancı sigorta şirketleriyle yapılmasına sebep olmuştur (www.hazine.gov.tr). Özellikle Cumhuriyetin kurulmasından hemen sonra devletin liderliğinde ve o günün fikri ve imkanlarının yapısına uygun şekilde sigorta şirketlerinin oluşması kararıyla birlikte bu tür şirketler kurulmaya başlamıştır. Ayrıca sigortacılık sektöründe bulunan faaliyetlerin ikili sigorta, belirli bir yasal zemin oluşturmak, belirli bir düzende yürütmesi, belirli bir alt yapısının oluşturulması için başarılı adımlar atılmıştır. Sigorta şirketlerinin bütün yazışmalarındaki Türkçe kullanma şartı 1924 yılında getirilmiştir. Bu

bağlamda sigorta şirketleri bütün yazışma, poliçe ve kayıtlarında Fransızca ve İngilizce olarak yapıyordu. Bu zorunlulukla Türkçe olarak kullanma başlanmıştır.

Bu tarihten sonra Türkiye'deki yerli ve yabancı bütün sigorta şirketleri topladıkları sigorta primlerinin %50'sini Milli Reasürans'a devretmeye zorunlu tutulmuşlardır. Milli Reasürans TAŞ önce çeşitli tepkiler gördüyse de suiistimalleri önleyip, haksız rekabetin kalkmasını ve hasar ödemelerinin zamanında yapılmasını sağlaması nedeniyle Türk sigortacılığının gelişmesinde önemli bir rol oynamış ve halkın sigortaya olan güvenini arttırmıştır (Elbeyli, 2001: 18). Osmanlı topraklarında uzun senelerden beri yapılan sigortacılık faaliyetinde Türkler'in yer alması ise ancak 1945'ten sonra olmuştur.

Sigortacılığın tam manada bilinmemesinin yanında Türkiye insanının ihmalcı, kadercı olması sigorta hizmetlerinin yarar sağlanmasını oldukça geciktirmiş ve bu durum ise ülkemizde sigorta işletmelerinin yapısını ve gelişmesini oldukça aksatmıştır.

1950 ve 1960'lı yıllarda hayat, yangın, kaza ve bu bağlamda yaşam dallarında çalışan sigorta şirketlerinin 1950'li yıllardan sonra, bu zamanda geçerli olan sigorta şirketleri branşlarının tüm fonksiyonlarında faaliyet gösterdikleri görülmüştür. 1966-1988 yılları arasında ise sigorta şirketleri kurulmalarına izin verilmemiştir. Bu 1988 yılından sonra Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı bu anlamdaki yasaklığı ortadan kaldırıp, bu konuda aranılan etmenlerin yerine getirmesi şartı ile yeni şirketlerin kurulmalarına izin vermiştir. Ayrıca bu husus sigorta sektörüne geniş çaplı bir hareketlilik getirmiş ve sigorta şirketleri 2-3 senelik bir zamanda iki katına çıkmıştır (Taşkın ve Şener, 2004: 17).

Başkent Ankara'da 1950 yılında toplanan Sigorta Şurasında sigorta şirketlerinin teftiş edilmesi anlamında yeni bir yasa hazırlanıp, sigortacılık meslek kuruluş olayı gündemde olmuştur. Sigortacılar Daire-i Merkeziyesi'ne yasa taslağı fikir almak için gönderilmiştir. Sigortacılar Daire-i Merkeziyesin'de azalar arasında gönderilen taslak ile alakalı uyuşmazlıklar çıkmış ve bazı sigorta şirketleri azalıktan istifa etmiştir. Bu istifa eden kişiler "Türkiye Sigorta Şirketleri Birliği" ismiyle ve Destek Reasürans ve Anadolu Sigorta adlı şirketlerinin katılımı ile tüzel kişiliğe sahip bir meslek birliği Temmuz 1952 yılında kurmuşlardır.

Sigortacılar Daire-i Merkeziyesi'nin adı, 1952-1954 seneleri arasında Türkiye Sigortacılar Cemiyeti olarak değişmiştir. Türkiye Sigorta Şirketleri Ocak 1954 yılında kapanmış ve Reasürans Şirketleri ve Türkiye Sigorta birliklerinin ilk toplantıları yapılmıştır. Bu şirketler faaliyetlerine 1927 senesinde ilk düzenlemelerini yürürlüğe konulmuş ve 1959 senesinde Özel Sigortacılık Endüstrisi'nin kamu otoritesi tarafının desteklenen 7397 sayılı 1987 yılında da 7397 Sayılı Kanun'un bazı maddelerini değiştiren ve kanuna bazı maddeler ekleyen 3379 Sayılı Sigorta Murakabe Kanunu ve Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği ana tüzüğü yürürlüğe girmiştir. Ayrıca Türkiye Reasürans Şirketleri ve Sigorta Birliği'nin organ seçiminde hakim nezaretinde yani yargı gözetiminde yapılması temeli getirilmiştir.

30 Ocak 1989 tarihinde ise Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği'nin Çalışma Usulleri Hakkında Yönetmelik yürürlüğe girmiştir.

Bu tarihten sonra Türkiye'de faaliyette bulunan yerli ve yabancı tüm sigorta ve reasürans şirketlerinin Türkiye'deki şubeleri Hazine Müsteşarlığı'ndan ruhsat aldıktan sonra üç ay içinde Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği'ne üye olmak zorunda bırakılmışlardır (TSRŞB, 2005: 8).

Sigorta sektöründe 3-4 kurumun hakimiyetinde olan oluşumun son verip, yeni şirketlerin piyasa içerisinde girmesine olanak tanıyan kanundaki farklılık, ülkemizde sigortacılık sektöründe dönüm oluşturmuştur.

1990 ve 2000 yılları arasında hareketlilik kazanan sektör, içerisinde bulunan yavaş ve durağan noktalarından kurtulmaya başlamıştır. Sigorta aracılılarıyla şirket ilişkileri tekrardan ele alınmış ve bu zaman aralığında serbest tarife uygulamasına geçilmiştir. Sigortacılık faaliyetlerindeki 2.nci adım ise 1990 senesinde tarifeli sistemi terk edip, serbest olan tarife sistemine geçilmiştir. Bu sistemde zorunlu ve hayat sigorta branşlarına ilave olarak poliçe miktarının sigorta yapanla sigorta şirketleri arasında karşılıklı anlaşma ile serbestçe saptamasına dayanılmıştır (Timur, 2006: 115).

1990 ve 2000 yıllarının ilk yarısında ziraat, kaza, mühendislik 2.nci yarısında ise nakliyat ve yangın kolları sisteminde serbest tarife serbest tarife uygulanmıştır. Ülkemizde sigorta sektörü son zamanlarda iktisadi farklılaşmalara ve gelişimlere doğrusal olarak bir farklılaşmanın, değişimin olduğu görülmektedir. Hizmet kalitesi, alt yapı, ürün çeşitliliği, personel gibi alanlarda sektörün ihtiyaç duyduğu gelişimler

yaşanmıştır. Ama bu yaşanan değişimlere rağmen sigortacılık sektörüne aynı doğrultuda değildir (Çipil, 2004: 2).

Ayrıca ülkemizde bugün sigortacılık sektöründe yabancı sermayenin ilgi ve alakasının sürekli arttığı ve bu zamanlarda internet sigortacılık sistemi başlamış iken birçok probleme hala çözüm bulunmamıştır (Taşkın ve Şener, 2004: 15).

II. BÖLÜM

TEHLİKELİ MADDE KAVRAMI

2.1. Tanım

Günümüzde patlayıcı, bomba, yanıcı, aşındırıcı gibi maddeler halk dilinde tehlikeli madde anlamına gelmektedir. Başka bir literatürdeki anlamıyla tehlikeli maddeler, çevre yönünden, güvenlik, sağlık ya da mülkiyet yönünden risk oluşturulacak ve belirli kurallar ve emir içerisinde yer almış ve uluslar arası yayınlanmış tehlikeli madde kitaplarında bulunan nesne ve maddelerdir (Dursun, 2016: 26).

2.2. İsimlendirme

Yüzlerce ürünün ticari adlarıyla ifade edilen ve taşıma adı olarak adlandırması resmi süreçlerde zordur. Bu maddelerin taşıma ve adlandırılması durumunda adlandırılması zor olduğundan ve aynı maddeyse alakalı birden fazla taşıma adı olması karmaşa yaratacaktır (Dursun, 2016: 26).

Bu olay, taşıma fonksiyonun zamanın içinde alakalı yetkili kişilerin, gönderiyi, taşıyıcıların risklerin izlemesi ve onlara göre kuralların uygulaması ile alakalı bir sorun yaşanması ve risklerinin de birlikte getirmesinden dolayı “ Birleşmiş Milletler Uzmanlar Alt Komitesi” tarafından özelliklerine göre bu mddeler başında Birleşmiş Milletlerin sembolü “BM-UN” sembolü rakamın başına gelecek şekilde 4 rakamlı bir numaralandırma sistemi ile numaralandırılmış ve “Uygun Gönderi Adı-Proper Shipping Name” ile tek bir uluslararası taşıma adıyla adlandırılmıştır. BM-UN” ve “Uygun Gönderi Adı-Proper Shipping Name” numara adı altında bir tehlike madde listeleri oluşturup, bütün Dünyada ortak kullanılmaya başlanmıştır (Dursun, 2016: 26-27).

2.3. Sınıflandırma ve Risklerin Belirlenmesi

İçerdikleri riskler açısından tehlikeli maddeler ölçütlerine göre dokuz temel sınıfta adlandırılır. İçerdikleri risklerin derecelerine göre ise yüksek, orta ve düşük olarak 3 farklı gruplandırmaya göre tabi tutulmuştur (Dursun, 2016: 27).

“Gruplandırma grubu III” düşük riskli, “Gruplandırma grubu II” orta riskli tehlikeli madde ve “Gruplandırma grubu I” ise yüksek riskli tehlikeli madde grubu olarak ifade edilir (Dursun, 2016: 27).

Bazı tehlikeli maddeler, içerdikleri risk kriterlerine ve kimyasal özelliklerine göre kendi içlerinde de bölüm numaralarına ayrılırlar (Dursun, 2016: 27).

Örneğin, ikinci sınıf tehlikeli madde gazlardır ancak 2.1 yanıcı gaz 2.3 zehirli gazdır. Sınıf numaraları birden dokuza sıralanmasının anlamı maddelerin taşıdıkları risklerin büyüklüğüne göre değil, tamamen tesadüfi bir sıralamadan kaynaklıdır.

2.3.1. Patlayıcılar

Patlayıcılar;¹ basınç, ısı ve diğer etmenlerin bir araya gelmesiyle tepkimeye girip yanma ve patlama, yangın çıkarma özelliği olan maddelere denir. Patlayıcı maddeler açığa çıkış ve patlama fonksiyonlarına göre altı bölüme ayrılmaktadır. Sınıf numarasından sonra ise bölüm numarası yazılıp, beyan edilmektedir (Dursun, 2016: 27).

- Kütle Halinde Patlama Özelliğine Sahip Patlayıcılar (Bölüm 1.1)

TNT, dinamit gibi maddeler örnek olarak verilebilir (Dursun, 2016: 28).

Şekil 1. Kütle Halinde Patlama Özelliğine Sahip Patlayıcıların Risk Etiketleri

- Kütle Halinde Patlama Özelliği Olmayan Ancak Parça Tesirli Patlama Özelliğine Sahip Olan Patlayıcılar (Bölüm 1.2)

El bombası örnek olarak verilebilir (Dursun, 2016: 28).

---

¹ Sınıf 1.

Şekil 2. Parça Tesirli Patlama Özelliği Olan Patlayıcıların Risk Etiketi

- Patlama Sonrası Ve Anında Yangın Çıksa İhtimali Olan Ve Az Çapta İse Parça Tesirli Patlama Fonksiyonu Olan Patlayıcılar (Bölüm 1.3).

Sıvı yakıt içeren patlayıcılar birer örnektir (Dursun, 2016: 29).

Şekil 3. Patlama Anı Ve Sonrasın da Yangın Çıkaran Patlayıcıların Risk Etiketi

- Taşıma Sırasında Önemli Bir Yanma Ve Patlama Riski Olmayan Riski Paket İçinde Sınırlı Kalan Patlayıcılar (Bölüm 1.4).

Hava yastığı bir örnektir (Dursun, 2016: 29).

Şekil 4. Patlayıcı Özelliği Paket İçi ile Sınırlı Olan Patlayıcıların Risk Etiketi

- Duyarsız Madde Olup Patlama Özelliği Olan Maddeler (Bölüm 1.5).

Şekil 5. Patlaması Zor Fakat Kitle Halinde Patlayabilenlerin Risk Etiketleri

- Çok Aşırı Derecede Kütle Halinde Patlama Özelliği Olmayan Patlayıcılar (Bölüm 1.6)

Şekil 6. Çok Aşırı Derecede Kütle Halinde Patlama Tehlikesi Olmayanların Risk Etiketleri

2.3.2. Gazlar

20 °C’de ve standart 101,3 kPa basınçta ve 50 °C’de 300 kPa’dan daha fazla buhar basıncına sahip basınçta bütünüyle gaz olan maddelere denir¹ -50°C’de gaz olan ve Taşıma için basınç altında paketlenmiş olan gazlara ‘sıkıştırılmış gaz’ denir.

2.3.2.1. Gazların Bölümleri

- Yanıcı, Tutuşabilme ve Parlama Özelliği Olan Gazlar (Bölüm 2.1)

Şekil 7. Yanıcı Gazların Risk Etiketleri

- Yanıcı ve Zehirlenme Özelliği Olmayan Gazlar (Bölüm 2.2)

Bu gaz da bir çözelti içinde bulunan sıkıştırılmış gazlar, sıvılaştırılmış gazlar, basınçlı gazlar, okside edici gazlar, basınçlı soğutularak sıvılaştırılmış gazlar,

¹ Sınıf 2.

bulunmaktadır. Zehirli ve yanıcı olmayan gazlar 280 kPa basınç ve 20°C sıcaklıkta muhteviyatı olan 2.1 ve 2.3 sınıfına dâhil olmayan gazlardır (Dursun, 2016: 32).

Şekil 8. Yanıcı ve Zehirli Olmayan Gazların Risk Etiketi

- Zehirlenme Özelliği Olan Gazlar (Bölüm 2.3)

Zehirli gazlar, taşıma sırasında sağlık tehlikesi yaratan ve insan sağlığına zararlı olduğu bilinen gazlar 101.3 kPa basınçta bulunan ve 20°C ve altı sıcaklıkta, insanların zararlarına bilimsel olarak kanıtlanmış olmasa da, hayvanlar üzerinde yapılmış testler de LC50 değeri 5000 ml/m³ üzerinde olan maddelere denir (Dursun, 2016: 32).

Şekil 9. Zehirli Gazların Risk Etiketi

2.3.3. Yanıcı Sıvılar

Parlama derecesi 37.8°C ve üzeri olan ve sıvı halde olup taşıma için ısıtılmış halde bulunan ya da 60 °C'den fazla olmayan sıcaklarda yanıcı buhar çıkartan maddelere denir ¹

Şekil 10. Yanıcı Sıvı Maddelerin Risk Etiketi

¹ Sınıf 3.

2.3.4. Yanıcı Katı Maddeler

Yanıcı katı sınıfına giren tehlikeli maddeler kendi aralarında üç bölüme ayrılır.¹

- Yanıcı Katılar (Bölüm 4.1)

Sürtünmeyle yanmaya sebep olan, yeterince etkisi azaltılmamış hassasiyeti azaltılmış ya da dışarıya ısı veren tepkimelerde kendiliğinden reaksiyona giren maddeler ve taşıma yolu ile yanıcı özelliği olan patlayıcılar bu grubun içindedir (Dursun, 2016: 34).

Şekil 11. Yanıcı Katı Maddelerin Risk Etiketleri

- Kendiliğinden Yanabilen Katı Maddeler (Bölüm 4.2)

Havayla temasta ısı üreten ya da normal taşıma şartlarında kendiliğinden ısınan katı maddelere denir. Kendiliğinden ısınan ve alevlenebilen ısınan maddeler ise bu gruba girer (Dursun, 2016: 34).

Şekil 12. Kendiliğinden Yanabilen Katı Maddelerin Risk Etiketleri

- Su ile Temas Ettiğinde Yanıcı Gaz Çıkaran Katı Maddeler (Bölüm 4.3)

Su ile teması olduğundan gaz buharı ve yanıcı gaz çıkaran maddeler denir. Örnek olarak kalsiyum karpit örnek verilir (Dursun, 2016: 35).

---

¹ Sınıf 4.

Şekil 13. Suyla Temas Ettiğinde Yanabilen Katı Maddelerin Risk Etiketi

2.3.5. Oksitleyici Maddeler ve Organik Peroksitler

Organik peroksit ve oksitleyici maddeler içine giren tehlikeli maddeler kendi içinde 2 bölüme ayrılmaktadır¹

- Oksitleyici Maddeler (Bölüm 5.1)

Bol oksijen vererek başka maddelerin yanmalarına neden olan ve kendi içinde yanıcı olmayan yanmalara denmektedir (Dursun, 2016: 36).

Şekil 14. Oksitleyici Maddelerin Risk Etiketi

- Organik Peroksitler (Bölüm 5.2)

Bu bölüm ise 2 değerli bir oluşum -O-O- içeren ve hidrojen atomlarının her iki veya bir organik artıkla ikame edilmiş olan hidrojen peroksit türevleri organik maddeler olarak bilinir (Dursun, 2016: 36).

Şekil 15. Organik Peroksitlerin Risk Etiketi

2.3.6. Zehirli ve Bulaşıcı Maddeler

Zehirli ve bulaşıcı madde sınıfına giren tehlikeli maddeler kendi aralarında iki bölüme ayrılır.¹

¹ Sınıf 5.

- Zehirli Maddeler (Bölüm 6.1)

Deriyle buluştuğunda, solunduğunda, yutulduğunda kişi sağlığı yönünden yaralanma veya ölüme sebep olan maddelere denir (Dursun, 2016: 37).

Şekil 16. Zehirli Maddelerin Risk Etiketi

- Bulaşıcı Maddeler (Bölüm 6.2)

Patojen içeren maddeler, bulaşıcı maddelerdir. Hayvanlar ve insanlarda hastalığa sebep olan ve parazit, bakteri, mantar ve virüs olan mikro- organizmalara denir (Dursun, 2016: 38).

Şekil 17. Bulaşıcı Maddelerin Risk Etiketi

2.3.7. Radyoaktif Maddeler

X ışını, gama, beta alfa yayan maddelere denir.² Atom çekirdeği, radyo aktivitenin, elektro manyetik ya da tanecikler ışınmalar yayıp, kendiliğinden parçalanmasına bağlı olarak meydana gelen enerji türüne denir. Birçok nesnenin içinde geçebilir. Buna insan vücudu da dahildir. Bu enerji türü çekirdek tepkimesi sırasında meydana gelir (Dursun, 2016: 38).

Şekil 18. Radyoaktif Maddelerin Risk Etiketi

¹ Sınıf 6.

² Sınıf 7.

2.3.8. Aşındırıcı Maddeler

Canlıya dokunma halinde çok ciddi hasarlara yol açan ya da sızıntısı olduğunda bile taşıma ve mal araçlarına hasara yol açan maddelere denir.¹

Şekil 19. Aşındırıcı Maddelerin Risk Etiketi

2.3.9. Çevreye Zararlı Maddeleri de İçeren Diğer Tehlikeli Maddeler

Diğer 8 sınıf tehlikeli madde risklerini içermeyen çevreye zararlı maddeleri de içeren diğer tehlikeli maddelerdir.²

Şekil 20. Diğer Tehlikeli Maddeler ve Çevreye Zararlı Maddelerin Risk Etiketi

---

¹ Sınıf 8.

² Sınıf 9.

III. BÖLÜM

SORUMLULUK SİGORTASI

3.1. Sorumluluk Kavramı

Sorumluluk sigortası, sigortanın bir çeşididir. İlk olarak sorumluluk kavramı ve sorumluluk sigortasının anlaşılması gerekmektedir (Kılıçoğlu, 2013: 30).

Sorumluluk, bir eylemden ya da olaydan doğan belirli bir zararı tazmin yükümlülüğü demektir (Eren, 2014: 82; Başalp, 2011: 5). Doğrudan doğruya kanundan doğan, sebepsiz zenginleşme, haksız fiil, sözleşmeye aykırılık, vekaletsiz iş görme borçları, özel hukuktan doğan sorumluluğun kaynaklarıdır.

Teknolojik ve sosyo-ekonomik gelişmeler neticesinde çağdaş toplumda tehlike oluşturan olaylar önceki yıllara nazaran daha sık karşılaşılan bir olay ve olaylar haline gelmektedir. İnsanoğlu bu tehlikelere sebep olan ve maruz kalması halinde çok ciddi sonuçlar olacaktır. Ortaya çıkan bu zararların önlenmesi ve zararın karşılanması adına sorumluluk hukukunda yeni gelişmeler olmuştur (Akyürek, 2015: 5).

Ayrıca yeni sorumluluk halleri ve sorumluluk kavramı genişlemiş ve benimsenmiştir (Eren, 2014: 490). Sorumluluk alanında bulunan gelişmelerle doğrusal olarak sigorta alanında çok önemli değişimler ve gelişimler ortaya çıkmıştır. İnsanoğlu mesul oldukları zararların, mal varlıklarında ortaya çıkan zararlarda sorumluluk sigortası yaptırmak istemişlerdir (Eren, 2014: 511; Oğuzman ve Öz, 2013: 6).

Bu durumun aksi olması durumunda sorumluluk olayları bazı olaylarda bütün mal varlığının yok olmasına götüren neticelere haizdir (Akyürek, 2015: 5-6).

3.2. Sorumluluk Sigortası

Sorumluluk sigortasının ilk çıkışında toplum ahlak kurallarına aykırı olma düşüncesiyle sürekli olarak baskı ve eleştirilere maruz kalmıştır. Bu durum sigorta yaptıran kişinin dikkatsiz davranmaya yönlendireceği bazen de bunu teşvik edeceği düşüncesi ileriye sürülmektedir. Bu durumun aksi olduğunu sorumluluk sigortasının mağdur olan 3.ncü bireylere sağlanan himaye ile olumlu bulan ve sigortalıyı savunan fikirlerde mevcuttur (Akyürek, 2015: 6).

Modern sorumluluk sigortası ilk olarak, kaza ve kasko sigortası şeklinde 19. yüzyılın ilk yarısında, Fransa'da tatbik edilmeye başlanmıştır (Şenocak, 2000: 12).

Sorumluluk sigortası, sigorta ettirenin, üçüncü kişilerin sorumluluk hükümlerine istinat eden tazminat talepleri sebebiyle malvarlığında meydana gelen yükleri ortadan kaldırmaya yönelik bir aval türüdür (Şenocak, 2000: 30). Sigortalının sorumluluğunu ortadan kaldıran bir müessese değildir (Bozer, 2007: 130-131).

Sorumluluk sigortası, sigorta yaptıran kişinin mal varlığındaki ortaya çıkan azalma olasılığına giderme sorumluluğu yeni tazminat edimleri, o değer bir zarar sigortası olacak şekilde onaylanması gerekmektedir. Ama bu sigorta, zarar sigortasında çeşitlerinden farklı olmaktadır. Nitekim sorumluluk sigortasının sadece 3.ncü bireyin ileriye sürmüş olduğu tazminat isteği tatmin etme görevi yoktur. Şayet 3.ncü birey ileriye sürmüş olduğu istek haksızsa o istek bertaraf etme görevi de olmaktadır. (Şenocak, 2000: 30-35). Sorumluluk sigortası 3.ncü bireyin haklı isteklerinin tatmini, haksız isteklerinin geçiştirmesi anlamında sigortalıya himaye sağlamaktadır. Kişi zarar gördüyse bir istek ileriye sürmüş olduğu, ilk olarak sigortacı bu isteğin haklı olup olmadığını incelemek isteyecektir.” Bu yükümlülüğün adı “Sorumluluk meselesinin tetkiki” denilen sigortacının bir edimini oluşturmaktadır (Şenocak, 2000: 161). Bu edim, Türk Ticaret Kanunu’nun 1476. maddesinin birinci fıkrasında düzenlenmiştir. Bu hükme göre; sigortacı, 1475. maddeye uygun olarak bildirimde bulunulması tarihinden itibaren beş gün içinde, zarara uğrayanın istemleriyle ilgili olarak ve sigortalının adına, fakat sorumluluk ve tüm giderler kendisine ait olmak üzere, gerekli hukuki işlemlerin gerçekleşip, kararların alınmasını ve ayrıca savunmaya yardımda bulunmayı üstlenip üstlenmeyeceğini sigortalıya bildirir; aksi halde bu maddenin dördüncü fıkrası uygulanır. Bir talebin yerinde olduğu yargı kararı, sigortacının önceden onayladığı bir sulh anlaşması ile saptanmışsa yahut sigorta ettiren bu konuda sigortacının onayı ile borç ikrarında bulunmuşsa talep haklılık kazanmıştır (Ünan, 1998: 25).

Sigorta yaptıran kişinin bu haklı isteklerden kurtulması, sigortacı bu edimi yerine getirmesi ile gerçekleşmektedir. Zararı gören kişi, ortaya çıkan zararı giderilmesi için doğrudan sigortacıdan isteyebilmektedir. Böylelikle zararı gidermek için hedefine en kısa yoldan ulaşır. Nitekim Türk Ticaret Kanunu’nun 1478. maddesi, zarar görenin doğrudan dava hakkını açıkça düzenlemiştir (Ulaş, 1998: 496). Sigortacı, sorumluluk olayının tetkiki neticesinde, ileriye sürdüğü isteğin aşırı ya da haksız olduğunu düşünüyor ise hukuk anlamında himaye edimi olacaktır (Akyürek, 2015: 8).

Sorumluluk sigortada bahsi geçen hukuki himaye özelliği nedeni ile, sorumluluk sigortasıyla hukuki himaye sigortası karıştırılabilmektedir. Sorumluluk sigortasıyla hukuki sigorta sermayesi arasında birkaç benzerlik taşımaktadır. Ama bu iki sigortanın hedefleri, amaçları ve ifa etkileri görevler açısından birbirinden önemli şekilde ayrılmaktadır (Şenocak, 1993: 89).

Sorumluluk sigortasında tazminat fonksiyonu olup, hukuki himaye sigortasına da Tanzimat fonksiyonunu olmamaktadır. Bu durum sadece sigorta yaptıran kişinin hukuki isteklerini ileriye sürmesini sağlamaktadır. Öte yandan sorumluluk sigortasında hukuki himaye fonksiyonu sadece sigorta yaptıran kişiye karşı ileriye sürülen bir isteğin olması halinde bahse konu olmuştur (Şenocak, 1993: 91). Sorumluluk sigortasında zarar gören korunmasına yönelik olan sosyal hedefi hukuki himaye sigortasında görülmemektedir (Akyürek, 2015: 8).

3.3. Sorumluluk Sigortasının Türleri:

3.3.1. Borcun Kaynağına Göre Sorumluluk Sigortası

Bahsettiğimiz bu sorumluluk sigortaları ikiye ayrılır. Birincisi özünden, kendisinden meydana gelen yükümlülüğün sigortalandığı borcun bir akit ya da yasanın esasına dayanmasını göredir.

3.3.1.1 Akdi Borçlara İlişkin Sorumluluk Sigortası

Bireyler, tarafgir buldukları akitlerden meydana gelebilecek olan yükümlülüklerin de, sigorta sayesinde güvenceye alınmasını gerçekleştirebilir. Fakat, akitin neden olabileceği tüm borçlarla ilgili yükümlülüklerin sigortalanması olası değildir. Dolayısıyla bahsettiğimiz akit ilintisinden doğan borçla alakalı yükümlülüğün sigorta edilebilmesi için, onun doğumunun raslantısal bir özelliğe sahip olması elzemdir. Çünkü, sigorta yalnızca raslantısal özellikte bulunan vakalarla ilgili gerçekleştirilmesi mümkündür. Bu hüküm uyarınca doğumuna raslantı gözüyle bakılmayan yükümlülüklerin sigortalarının yapılması imkansızdır. Örneğin, kefalet sözleşmesi metninde kefilin; güvence sözleşmesindeyse güvence veren kişinin yani garantörün yükümlülükleri açısından raslantısallık ögesinin var olduğu onaylanabilir aynı şekilde, sigortacı kişinin yükümlülüğü açısından da bu hal geçerlidir. Bundan dolayı, bir sigortacının gerçekleştirmiş olduğu sigorta sözleşmeleriyle sahiplendiği

riskleri diğer bir sigortacıya sigortalattırđı mükerrer sigorta yani reasürans da, bu gruba dahil olan giren bir sigorta çeşidi şeklinde onaylanabilir.

3.3.1.2.Kanuni Borçlara İlişkin Sorumluluk Sigortası

Kanuni borçlara ilişkin sorumluluk sigortası sayesinde güvence altına alınmış bulunan borçlar, bir yasa esasına mesnet eden yükümlülükten doğar. Farklı haksız eylem yükümlülüğü durumları adına meydana getirilen yükümlülük sigortaları, ilk akla gelen yasal borçların sigortasıyla ilintili uygulamadır türleridir.

Yasal borçların sigorta edildiği yükümlülük sigortaları, yükümlülük hukukunun ilerlemesine de tesir etmiş ve bilhassa kent yaşamına dahil olmuş sanayi ve teknoloji toplumları açısından başka bir ehemmiyeti olan mükemmel yükümlülük durumlarının onaylanmasını olumlu yönde etkilemiştir.

Yukarıda da verildiği üzere sigorta hukuku ve çağdaş yükümlülük hukuku arasında kuvvetli bir bağın olduğu kuşkusuzdur. Yine de borçlar hukukuyla daha alakadar olan müellifler bile sigorta hukuku ile yükümlülük hukuku arasındaki kuvvetli bağa, sigortanın yeni mükemmel yükümlülük durumlarının onaylanmasında etkili olduğunu göstermektedir. Ayrıca, sigortanın bir gün yükümlülük hukukunun işlevini yapabileceği düşüncesine de sert bir biçimde karşı koyulmaktadır. Böyle fikir yürüten müellifler, sigortanın şahısları ihmal eden ve dikkatli olmayan ya da art niyetli hareketlere neden olabileceği yönündeki kuşular gibi, zarara kendisinin katlanması lazım olan durumlarda, mağdur olan kişiye tazminat verilmesinin de eşitsizlik ve haksızlık meydana getirdiği beyan etmektedirler.

3.3.2. Yapılmasının İsteğe Bağlı Olup Olmamasına Göre Sorumluluk Sigortaları

Sorumluluk sigortaları arzuya bağlı olduğu gibi mecburi şekilde de gerçekleştirilmektedir.

3.3.2.1 İsteğe Bağlı Sorumluluk Sigortaları

Kaide, başka sigortalar vb. yükümlülük sigortalarının da seçmeli olmasıdır. Arzuya bağlı sorumluluk sigortalarının gerçekleştirilmesi ya da gerçekleştirilmemesi, genelde sigorta himayesinden yararlanabilecek şahısların seçiminde olup; şahısların bu

şekilde bir sigortayı gerçekleştirip gerçekleştirilmemeleri o kişilerin almış oldukları eğitim ile kazandıkları yaşam deneyimine göre taayyün eden bilgi ve şuur seviyelerine merbuttur. Yine belirtmek gerekir ki bir sözleşme ilişkisinde taraf olanlardan birinin öbür tarafı bu şekil bir sigorta ettirmeye mecbur bırakan icbar eden bir kaidenin aralarındaki sözleşmede kararlaştırılmasını hayata geçirmesi nedeniyle yapılması mecbur olmuş bir yükümlülük sigortası, asla karşımıza mecburi yükümlülük sigortasının niteliklerini belirten biçimde çıkmaz. Çünkü, bir yükümlülük sigortasının hayata geçmesinin bu biçimde mecburi duruma getirilmiş bulunduğu hallerde, bu mecburiyete riayet edilmesine uyulmasına terettüp eden kaide ile neticeler yalnızca sözleşme ilintisinin iki tarafı içinde öne sürülmesi mümkündür.

3.3.2.2 Zorunlu Sorumluluk Sigortaları

Sigorta hukukunda zorunlu sigortalara bilhassa yükümlülük sigortalarında gereksinim hasıl olmuş ve bu durumdan zararlı çıkanların muhafaza edilmesi için genelde bu sahada sigorta zorunluluğu getiren hukuki tertibatlar hayata geçirilmiştir.

Toplu ve bireysel sahadaki emniyet gereksinimi, 20. asrın ilk zamanlarında meydana gelen Birinci Cihan Harbi sonrasında 1929 ekonomik buhranı ve sonuç olarak 2. Cihan Harbinin akabindeki toplumsal ve mali sıkıntıların gölgesinde durmaksızın kötü bir hal alan bir durumda ilerlemiş, bu hal yanında kolektif emniyet gereksinimin sosyal sigortalar sayesinde bireysel emniyetinse mecburi sigortalar ile hayata geçirilmek istenmesine sebep olmuştur. Mecburi sigorta fikri ilk kez 1700'lü yıllarda öne sürülmüş ve bunun ilk tatbik edilmesi kimi Alman eyaletlerindeki evlerin yangın sigortasının yaptırılmasının mecbur olmasıyla kendini belli etmiştir. Mecburi sigortalarda başlangıç yerini meydana getiren toplumsal sorunların yanı sıra bilhassa 1900lü yılların ilk yarısından başlayarak araç trafiğinin ilerlemesi, araçların adedinin artması, kazaya maruz kalanların sayısının çokluğu ve zayıatlarının karşılanması vb. kimi gerekçeler de çok tesirli olmuş; hatta 1900lü yılların ikinci yarısından başlayarak aşağı yukarı bütün devletlerde otomobil mali sorumluluk sigortasının yapılması mecburi olmuştur. 1950lerden sonra süratle yükselen mecburi sigortalar, 1980'li senelerde en ileri seviyeye erişmiştir. Mecburi sigortaların en yeni misalleriniyse çevre kirliliğine karşı Almanya ile Portekiz'de mecburi olan sigortalar oluşmaktadır.

Bu sigortalar bir taraftan nesnel yükümlülük ilkesine mesnet eden ve nesnel yükümlülüğün ana niteliği gereği mağdur olan, kazaya sebep olanın yükümlülüğünü kanıt sorumluluğundan kurtaran bir sigorta çeşidini meydana getirmiş, öbür taraftan da zarar yükümlüsü şahsın ekonomik açıdan yetersiz bulunması gibi durumlarda yükümlülüğün kayıt üstünde kalmasına set teşkil etmiştir. Çünkü çağdaş yükümlülük hukukundaki meyil, bir şahsı yükümlü kılmanın yanı sıra, meydana gelen zayıatı karşılama ve denkleştirme eğilimindedir. Böyle bir fikir, neden yükümlülüğünün umumiyetleştirilmesinin yanında sigorta düşüncesinin gelişmesini de beraberinde getirmiş ve en çok müracaat edilen sigorta şeklinde de yükümlülük sigortasını meydana getirmiştir. Önceden hususi özelliği olan pek çok yükümlülük sigortası çeşidi zamanla ve yasayla mecburi olmuştur.

İhtiyari yükümlülük sigortasında toplumsal hedef biraz daha arka planda iken, mecburi yükümlülük sigortalarında üçüncü kişinin çıkarının muhafaza edilmesi kabul edilmiş ve sigortacının üçüncü kişiye karşı öne sürebileceği defiler de daha fazla kısıtlanma yapılmıştır. Bununla beraber mecburi yükümlülük sigortalarının pek çoğunun umumi koşulunda, zayıata uğrayan kişiye sigortacıya direkt müracaat hakkının tanındığı da ortaya çıkmaktadır.

Mecburi sigortalarda bir hedef birliği yoktu ama bu tarz sigortalarda amaç umumiyetle; ulusal zenginliğin muhafazası, toplumsal yarar ve güvenin kurulmasıyla kesin bir rizikoyla yüz yüze gelenlerin muhafazası vb. ilkelere mesnet eder.

Bahsedilen sigortaların mecburiyetini gibi muhafaza edici özellikte bulunması gerekir. Bu durum bilhassa kendini mecburi yükümlülük sigortalarında daha net bir şekilde meydana çıkarmaktadır. Çünkü yükümlü şahsın zenginliği, tazminatı ödeyecek maddiyata sahip değilse, zarar gören üçüncü şahsın zarara katlanması vb. tehlikeli ve adil olmayan bir halin meydana gelmesini mecburi yükümlülük sigortası engelleyecektir. Bu hal özellikle zarar gören ve bu sebeple müdafaa edilmek istenen üçüncü şahsa, sigortacıya karşı direkt müracaat ve dava hakkı oluşturmak suretiyle hayata geçirilmek için uğraşmaktadır. Mecburi yükümlülük sigortalarının başka bir niteliği de nispi özellikte bulunmasıdır. Her devlet için su götürmez onaylanan, somut bir içeriği olan kesin bir mecburi yükümlülük sigortası yoktur. Nitekim, aynı riziko, bir

devlet açısından yöresel nedenlerle sigorta zorunluluğuna tabi tutulmaktayken, başka devletler açısından aynı riziko için mecburi bir sigorta kurulmasına gereksinim duyulmaktadır.

Mecburi yükümlülük sigortaları açısından ehemmiyet kazanan ana konulardan birisi de sözleşme hürriyetinin bozulmasıdır. Borçlar Hukukunun temel esaslarından biri olan sözleşme hürriyeti, hususi sigortalarda da temel ilkelerdir. Sözleşme hürriyeti, sözleşmenin tesisi ve şartlarının tespiti şahısların hür istençleriyle karar verebilme hürriyetini anlatır. Bahsettiğimiz bu kapsamda bir borç kaynağı olarak sözleşmeler, ancak ferdin kendi hür istenci var ise hak ya da borç meydana getirebilir. Türk anayasasının 48. maddesinde sözleşme hürriyetinin şahısların ana hak ve hürriyetlerinden birisi olduğunu onaylayarak, "Herkes, istediği sahada çalışma ve sözleşme özgürlüğüne sahiptir. " esasını ortaya koymuştur.

Özel hukuk açısından sözleşme hürriyetini kısıtlayarak sözleşme yapma mecburiyetinin öngörülmesi ender bir durumdur. Bu özelliklerden biri de 5684 numaralı Sigortacılık Kanunu'nda bulunmaktadır. Sigortacılık Kanunu'nda da mülga 7397 numaralı Sigorta Murakabe Kanunu'nda olduğu şekliyle kamu yararı hedefiyle bazı sigortaların mecburi hale getirilebileceği hükme bağlanmıştır. Sigortacılık Kanunu'nun 13. maddesi uyarınca kamu yararının olması şartıyla her çeşit sigortanın mecburi duruma evrilebilir. Eski tertibattan ayrı şekilde SK'da, mecburi duruma getirilebilecek sigortaların yalnızca yükümlülük sigortası olması mecburiyetinden de vazgeçilmiştir. Sigortacılık Kanunu'nun adı geçen maddesi dahilinde mecburi sigortaların kurulmasında "kamu faydası" gereği toplumsal muhafaza/toplumsal yarar esasına üstünlüğü kabul edilerek, yalnızca sözleşme hürriyetini değil aynı anda meslek tercihi, çalışma, girişim hürriyeti vb. kimi ana hürriyete de büyük kısıtlamalara yol açmıştır. Bu nedenlerle mecburi sigortalara egemen olan esaslar özellikle sigorta yaptırana, sigorta zorunluluğuna ve cezalarla ilgili olarak, işlevleri gereği istisnai özellik arz etmelerinden dolayı geniş bir şekilde yorumlanmamalı ve mahiyetçe benzeyen alakalara kıyasen tatbik edilmemelidir.

Sözleşmeyi gerçekleştirme mecburiyetinin elzem olduğu bir ortamda, tabii bir şekilde sözleşmenin içeriğini tespit etme ve karşı akit tarafı seçme özgürlüğünün de tam

olması mümkün değildir. Nedeni, S.K'nın 12/f.1 maddesi kuralı uyarınca, Sigortacılık yasasıyla öbür kanunlara göre kurulan mecburi sigortaların güvence miktarlarıyla tarife ve talimatlarının Hazine Müsteşarlığının bağlı olduğu Bakan tarafından belirleyeceği kabul edilerek, sözleşmenin içeriğini tespit etme hürriyeti de kısıtlanmaktadır. Diğer taraftan yasanın 13. maddesinde sigorta şirketlerinin prensip olarak etkinlik gösterdiği sigorta dallarının içine aldığı alanda var olan mecburi sigortaları yapmaktan kaçınamayacakları kanunla kesinleştirilerek, sözleşme hürriyeti dahilinde sözleşmenin karşı tarafını tercih etme hürriyeti de kısıtlanmıştır. Gerçi kimi kurum ve kuruluşların hak sahibi kabul edilen şahısların isteği doğrultusunda bunlarla belli bir sözleşme akdi gerçekleştirme sorumluluğunu anlatan "sözleşme gerçekleştirme mecburiyetinin" sigorta hukukuna aksetmiş biçimi olan mecburi sigorta uygulama sisteminde; bir şahıs adına sözleşme gerçekleştirme yükümlülüğü olduğu bir halde, sözleşmenin karşı tarafı için de bu tarz bir mecburiyetin varlığını yok saymak mümkün değildir.

Devletimiz sınırlarında tatbik edilen mecburi sorumluluk sigortalarının bir bölümü direkt olarak yasa koyucu tarafından oluşturulmuştur. Fakat, Sigortacılık yasasının 13 numaralı maddesi gereği Bakanlar Kurulu da kamu faydası açısından elzem olduğu durumlarda mecburi yükümlülük sigortalarını kurmada yetkiye sahiptir.

5684 numaralı Sigortacılık yasasının 13 numaralı maddesinde belirtilen tertibatın benzer bir şekli de 6102 numaralı Yeni Türk Ticaret yasasının 1483. maddesine taşınmıştır. Bahsettiğimiz tertibatta "Diğer kanunlardaki hükümler saklı kalmak kaydıyla, sigortacılar, faaliyet gösterdikleri dalların kapsamında bulunan zorunlu sigortaları yaptırmaktan kaçmazlar." hükmü koyulmuştur. Yasanın madde gerekçesinde, sigorta sözleşmelerinin her iki taraflı bir hukuksal işlem olduğundan, sözleşme gerçekleştirme yükümlülüğünün neticelenmesi adına bu yükümlülüğün iki yönlü olması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca bu konuda sigortacı temelinde de mecburiyet kabul edilmeden yalnızca sigorta yaptıran sözleşme yapma mecburiyetinin getirilemeyeceği belirtilmiştir.

Anayasanın 13. Maddesi uyarınca, sözleşme hürriyetinin kısıtlandırılması yalnızca hayata geçebilir. Adı geçen kısıtlamalar, Anayasanın özüne ve içeriğine, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin zorunluluklarına ve tutarlılık

esasına ters bir durum olmaz. Türk Anayasasının 48. maddesi dahilinde sözleşme hürriyeti de temel hak ve özgürlüklerden kabul edildiği için mecburi sigortaların teknik manadaki yaratıcı-normatif temelinin yasalaşması şarttır. Çünkü, mecburi yükümlülük sigortalarının, "kanunen sigorta akdi kurma mecburiyeti" ile "bir sigorta akdinin varlığı" şeklinde ana iki öge vardır. Öte yandan anayasamızda yasayla düzenleneceği ifade edilen durumların başka bir organ tarafından başka bir işlemle yerine getirilmesi imkansızdır. Zira kamu hukukunda hiç bir devlet organı, yasalar sayesinde elde ettiği yetkileri net bir hukuki düzenleme olmaksızın diğer bir devlet organına veremez. Yasama organıyla ilgili yasal düzenlemesi bulunmayan bir sahada yürütme organına direkt olarak asli düzenleme yetkisi vermesi de Anayasanın yasama yetkisinin devredilemeyeceğiyle ilgili 7. maddesine karşı gelmek demektir.

Dolayısıyla, 7397. mülga Sigorta Murakabe yasasının mecburi sigortalarla ilgili 29 sayılı maddesindeki yapının, S.K'nun 13 sayılı maddesine taşınması hukuki olarak tenkite tabi tutulmaktadır. Adı geçen tenkitlerin büyük bir kısmı haklı tenkitlerdir. Fakat bu mevzuyu şimdiye değin ifade etmek istediğimiz kurallar dahilinde, mecburi sigortaların kendine özgü nitelikleri kapsamında ele almak daha doğrudur. Aynı şekilde bahsedilen sigortalardaki ana hedef, kamu yararı, toplumun muhafazası, zararlı çıkan üçüncü kişinin zarara katlanması vb. adalete sığmayan tehlikeli bir vaziyeti yok etmek ve sonuçta ve sosyal manada toplum faydasını gözetmektir. Bahsedilen konu sigortaların çoğunluğunu oluşturan yükümlülük sigortalarında çok daha aktif bir biçimde gözlenmektedir. Bahsedilenden farklı olarak, devletimizde kanun koyma etkinliklerinin çok uzun sürmesi ile kimi temel kanunların dahi tatbik edilmesinde meydana gelen gecikmeler göz önünde bulundurulduğunda, mecburi sigortaların kurulmasının yasaya endekslenmesi, bu sigortalardan öngörülen yararın ve topluma faydasının her koşulda yerine getirilmesine olanak tanımayacaktır. Anlatmak istenilen bu konuların asla, anayasa esaslarına ters bir durum ortaya çıkarma ve bu durumu müdafaa biçiminde kabul edilmemesi şarttır. Çünkü Sigortacılık yasasında bulunan bu esas, mecburi sigortaların münhasıran Bakanlar Kurulu Kararı sayesinde kurulabileceği biçiminde düşünülmelidir. Bu esasın yoruma tabi tutulmasında, mecburi (yükümlülük) sigortaların içeriği ile hedeflediği toplum faydası hükmü uyarınca, uygulamanın gerekli olduğu kumu durumlarda, adı geçen sigortaların Bakanlar Kurulu onayıyla da kurulması göz ardı edilemez bir durumdur.

Devletimiz sınırları içinde 2918. Karayolları Trafik Kanunu'nun 85. ile 91. maddeleri dahilinde kabul edilen Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası, 4925. Karayolları Taşıma Kanunu'na dayanarak tatbik edilmeye konulmuş bulunan Zorunlu Karayolu Taşımacılık Mali Sorumluluk Sigortası, Elektronik İmza Kanunu'nun 13 sayılı maddesiyle kabul edilen Zorunlu Sertifika Mali Sorumluluk Sigortası'yla 2920. Türk Sivil Havacılık Kanunu'nun 132 ile 138. maddeleri ve Finansal Kiralama Kanunu'nun 17. Maddesiyle kabul edilen yükümlülük sigortaları hukuki dayanağı yasa olan yükümlülük sigortalarına misaldir. Yukarıdakilerden de anlaşılacağı gibi, SK'nun 13. maddesine mesnet ederek yükümlülük sigortalarının sadece Bakanlar Kurulu Kararına dayanarak kurulması imkansızdır.

Zorunlu sorumluluk sigortalarının hedefi, sigortalıların eylem ve hareketleri ya da araç ve işletmeleri nedeniyle mağdur edilen şahısların zahmet etmeksizin ve yasal problemle karşılaşmadan tazminatlarına kavuşmalarıdır. Yani, mecburi yükümlülük sigortalarında teknik açıdan sigorta korumasından yararlanan şahıslar, görünüş olarak bu sigortaların sigortalıyıymış gibi görünsede; mecburi yükümlülük sigortalarıyla asıl muhafaza edilmesi hedeflenen şahıslar, sigortalıların zarara uğramış olan mağdur edilmiş kimselerdir.

Bir sigorta çeşidinin mecburi sigorta dahiline alınmasının olumlu ve olumsuz yanlarının olduğu unutulmamalıdır. Mecburi sigortalar ile ferdi ve sosyal temelden sakıncalı risk ögesinin yok edilmesi ve ülkenin bu sahalardaki kontrol rolünden ve sorumluluğundan korunması bu sigortalar temelinden menfi neticelere yol açarken; bilhassa ecnebi devletlerdeki gibi mahkemelerin mecburi sigortaların varlığı durumunda zararlı çıkan lehine ve dolayısıyla şirketle aleyhine daha yüksek tazminatlara hükmetmesi, yasaya mesnet eden mecburi sigortaların verdiği güvencelerin zamanın şartlarına adapte edilmesindeki yasal sorunlar ile sigortacılık tekniği temelinde meydana gelen kimi problemler bu sigortaların olumsuz yönlerini meydana getirmektedir. Bundan dolayıdır ki, bahsettiğimiz sigortaların yalnızca gereken ve denetimi olası olan konularda, umumiyetleştirmeden istisna biçiminde tatbik edilmesi elzemdir.

Dolayısıyla yer yüzünün bütün sigortacılık piyasasına göz attığımız an; ulaşım, işle ilgili yaşanan kazalar ve bu çerçevede bilhassa işsel yükümlülük riskleri, spor ve

eğlence etkinlikleri, tabi felaket, çevre kirliliği-nükleer enerji vb. çeşitli çevresel sorunlara yol açabilecek türlü çevresel sorunlar, mecburi yükümlülük sigortalarının en popüler tatbik edilme sistemleri şeklinde meydana gelmektedir.

Bu şekilde bulunmakla beraber, bir sorumluluk sigortası yapılırken her ne kadar mağdurların muhafazası hedefiyle her zaman ikna edici bir veri olsa da, biricik veri bu değildir. Kesinlikle 5684. Sigortacılık yasasının 13. maddesinin 1. fıkrasında da belirtilen mecburi duruma getirilen yükümlülük sigortasının kurulmasıyla ilgili toplumsal faydanın olup olmadığı göz önünde bulundurulmalıdır.

Bir yükümlülük sigortasının kapsamını meydana getiren yükümlülükler sayesinde mağdur vaziyete geçebilecek şahısların adedi hatırlanmayacak derecede çoksa ya da hakkında sigorta sözleşmesi yapılacak şahısların eylem ile hareketleri ya da araç ve işletmeleri genellikle ya da kaçınılmaz şekilde üçüncü şahısların zarara uğramasına sebep olabilecek bir tehlikesi varsa, sosyal faydanın var olduğunu söylemek mümkündür. KENDER'in doğru biçimde belirttiği gibi üzere; mecburi sigortaların yalnızca belirli bir fonun kurulması hedefiyle kurulmaması şarttır. Yazar'a göre, ulusal zenginliğin muhafazası ve halkın genelini ilgilendiren eden bir kamu yararının meydana getirilmesi mecburiyetinin olmadığı durumlarda mecburi sigorta tesisi yoluna gidilmemesi gerekir.

Kanun Koyucu, meydana gelebilecek sorunları göz önüne alarak memleketteki sigorta şirketlerini de, 5684. Sigortacılık Kanununun 13. maddesi gereği hareket ettikleri sigorta dallarının dahilinde olan mecburi sigortaları yapmakla sorumlu olmuştur.

3.4. Sigorta Tasnifi İçerisindeki Yeri

3.4.1. Sigortacının Edim Şekline Göre

Özellik ile Alman hukuk literatüründe benimsenmiş bu sınıflandırmaya göre sigorta, karşılanan gereksinimin çerçevesine göre meblağ ve zarar sigortası olacak şekilde 2'ye ayrılmaktadır (Şenocak, 2002: 5). Şunu ifade etmemiz gerek sorumluluk sigortaları bir nevi zarar sigortası olmaktadır. Rizikonun gerçekleşmesi ile sigortacı kişinin, sigorta anlaşmasında belirtilmiş meblağı ödemek ya da diğer edimleri yerine getirme işlemine meblağ sigortası denmektedir. Rizikonun gerçekleşmesi ile ortaya

çıkan zararların alacak altında alınmasa yönelik işleme zarar sigortası denir (Akyürek, 2015: 9).

Sigortacının ivaz ediminin ucunu, zarar sigortalarında, rizikonun gerçekleşmesi ile ortaya çıkan zarar oluşturmaktadır. Dolayısı ile zarar sigortalarından gerçek bir gereksimin karşılanması vardır. Meblağ sigortası ise gerçekleşmiş zararın giderilmesi söz konusu olmayıp, anlaşmada belirlenmiş meblağın ödenmesi vardır (Akyürek, 2015: 9).

Bu sebeple soyut bir gereksinim kazanılır. Bu yüzden meblağ sigortalarında rizikoların gerçekleşmesi ile daima zarar ortaya çıkmayacağı gibi meydana gelen zarar da genellikle çoğu kez belirlenmemektedir. Meblağ sigortası bir nevi hayat sigortasıdır. Zarar sigortasına uygun olan ilke ise zenginleşme yasağını oluşturur (Omağ, 2011: 5).

Bu anlayışa göre, ne sigortacı kişi zarardan fazlasını verebilir ne de sigorta yapan kişi gerçekleşmiş zarardan fazlasını isteyemez. Aşkın sigorta, halefiyet ilkesinin, birden daha fazla sigorta ve bunu ihbar külfeti zenginleşmesi ile yasağının uygulanması yönelik kuralları oluşturur. Ahlak kuralları zenginleşme yasağı prensibinin sigorta üstündeki yansımaya gibidir. Çünkü bu ilke onaylanmamış olsa bile sigorta kazanç aracı olarak kullanılırdı. Art niyetinde olan bir kişi eğer sigorta edecekse bu kazancı elde etmek için rizikonun gerçekleşmesine habersiz davranacak ve belki kendisi gerçekleştirecektir. Yine bu hedefle hem zararı azaltma hem de önleme yerine getiremeyip, böylelikle sigortacı rizikoyu taşıma külfeti artacaktır. Bu bağlamda primler artacaktır. Neticesinde ise sigortacıdan istenilen sorumluluk yerine gelmeyecektir. Zenginleşme yasağında istisnalar da mevcut bir haldedir. Türk Ticaret Kanunu'nun 1464. maddesinde düzenlenen umulan kazancın ve takseli sigortacı bu istisnai durumlara örnek verebiliriz. İstisnaların öngörülmesinin sebebi ise sigortacıyla sigortayı yaptıran kişinin arasında bulunan ihtilafları engellemek ve zararları kolaylaştırmak için sureti ile masraf ve zaman kayıplarını ortadan kaldırmak amacındadır (Şenocak, 2000: 26).

3.4.2. Aktif-Pasif Ayrımı

Pasif sigorta ve aktif sigorta olarak ikiye ayrılan zarar sigortası, bu değerleri kapsamında iki önemli hedef vardır. Aktif malvarlığı oluşturan değerler, mal varlığında bulunan artı değerlerdir. Bu bağlamda sigorta yapan kişi bu aktif değerler ile olan

ilişkinin himaye eder ve aktif sigortası bu değerleri oluşturur (Şenocak, 2002: 7). Başka bir ifade ile aktif mal varlığının azalmasının güvence altına alınmaktadır. Bu sigorta çeşidine ‘‘menfaat ya da yarar sigorta’’ da denilir (Akyürek, 2015: 10).

Aktif sigortası, menfaatin ilgili olduğu konuya göre dört kısma ayrılır.

- **Eşya Sigortaları:** Sigorta ettirenin şeyle olan değer ilişkisini himaye eder.
- **Alacak Sigortaları:** Kredi sigortasındaki gibi sigorta yaptıranla alacak hakkı ile olan değer ilişkilerini himaye etmektedir.
- **Diğer Hakların Sigortası:** Sigorta yaptıranla mülkiyet dışında bulunan aynı haklar ile olan değer ilişkilerini güvence altına almaktadır.
- **Kazanç Sigortaları:** Ahir malvarlığına dâhil bulunan umulan kazanç sigorta edilir.

Eksi kıymetler ile olan ilişkilerden ibaret olan pasif mal varlığı isimi alır. Sigorta yaptıran mal varlığındaki pasifleri arttırması ile ya da yeni pasiflerin meydana gelmesiyle uğrayacağı zararları karşı güvence alan sigortaya ise pasif sigorta denmektedir (Akyürek, 2015: 11).

Pasif sigorta, menfaatin ilgili olduğu konuya göre dört kısma ayrılır.

- **Kanuni Yükümlülükler Karşı Sigorta:** Kanuni takanak ilişkilerinden doğan yükümlülükler teminat altına alınır.
- **Akdi Yükümlülükler Karşı Sigorta:** En bilenen örneği ikili sigorta olan akdi yükümlülükler karşı sigorta, tesadüfü ya da anlaşmalardan doğan ifa yükümlükleri sigorta eder.
- **Zorunlu Masraflara Karşı Sigorta:** Bütün masraflar değil, sadece zorunlu olan masraflara karşı güvence alır.
- **Somut Kayıp İhtimaline Karşı Sigorta:** Ahir mal varlığındaki na-mevcut ihtimallerine karşı himaye sağlar.

Mesuliyet hakkına sahip sigortasının, sigorta yapmasına karşı ileriye süren haksız istekleri bertaraf etme ve haklı istekleri ise tanzim yapma özelliği olmaktadır Sorumluluk sigortası, tazminat özelliği yönünden, kanuni sorumluluklara karşı sigorta; hukuk himayesinde özelliği itibari ile somut kayıp olasılığına karşı sigorta içindedir.

Pasif sigortası ile alakalı ele alınması gereken en önemli etmenlerden biri ise, zarar sigortalarının hükümleri, bu sigorta çeşidine göre hangi neticede uygulanıp, uygulanmadığıdır. Sigorta hukukunda onaylanan yaklaşıma göre, sigorta anlamında bireyin bir şey ile olan yararı olup, konusu mal değildir. İktisadi özelliğiyle ağırlıklı olacak şekilde ele alınan yarar ‘sigorta anlaşmasında verilen bir tehlikeli olay sebebi ile maddi zarara uğrama olasılığı olan bütün türlü ilişkisidir’ içiminde tanımlanır (Sayhan, 2001: 41). Yarar kavramı zarar ile bağlantılı olacak şekilde açıklanması, sigortasından uygulanacağı olup, sadece aktif sigortasında değildir. (Bozer, 2007: 34).

Sigorta sözleşmesinde önemli bir değer olan sigorta değeri, işte bu yararın değerinden ibaret olacaktır. bu bağlamda pasif sigortasında herhangi bir değerden söz edilmektedir. Ama bu değer sonsuzdur ve miktarı tam olarak belirlenmemektedir. Bu sebeple sigorta değerine alakalı hükümler pasif sigortalar da tam olarak uygulanmamaktadır.

Ayrıca Türk Ticaret Kanunu'nun 1485. maddesi, sorumluluk sigortası uygulanması gereken esaslar arasında, sigortacılık değeri ile alakalı sadece müşterek sigorta esasına atıf yapılmaktadır (Akyürek, 2015: 12).

3.4.3. Menfaatin İlgili Olduğu Konuya Göre Sorumluluk Sigortası

Zarar sigortaları yararların alakalı olduğu konuya göre mal varlığı ve mal sigortası olacak şekilde 2 kısma ayrılmaktadır. Mal sigortaları, gerçek sigorta olarak da isimlendirilir. Bu sigortalarda bir mal üzerinde bulunan yarar sigortalanmaktadır.

Haklarda mal sigortasına ve cismani mal varlığı eşyalar gibi sigortalara konu olmuşlardır. Bu sigorta çeşidinde doğrudan doğruya zararlar kısaca hasara meydan verecek şeyin değerini temin edilmektedir. Bu bağlamda zararlar güvence dışında kalmaktadır (Akyürek, 2015: 12).

Mal varlığı sigorta ise, sigorta yaptıracak kişinin mal varlığını kazanç kayıplarına ve yapılacak giderlere karşı bir tüm olacak şekilde ifade eder. Bu bağlamda bu sistemde dolaylı zararlar karşılanmaktadır (Akyürek, 2015: 13).

Temelinde mal üzerindeki ortaya çıkan zarar, mal varlığında bir azalmaya sebep olur. Burada dikkat edilmesinde olan değer, zararların ne ölçüde ortaya çıktığıdır (Akyürek, 2015: 13).

Eğer bir malın hasara uğraması veya yok olması şeklinde meydana gelen bir zarar varsa bu mal sigortası kapsamındadır (Akyürek, 2015: 13).

Mal varlığı sigortası mameleki kayıp ve gider sigortası olacak şekilde 2'ye ayrılmaktadır. Kazanç kayıplarını güvence altına alan sigortaya mameleki kayıp sigortasıdır. Rizikonun gerçekleşmesi ile yapılan harcamaları güvence altına alan sigorta ise mameleki gider sigortasıdır. Sorumluluk sigortaları, sigortalı kişinin mal varlığını, sorumlu olduğu zararı giderme işine karşı himaye etmesinden dolayı bir mal varlığı sigortası olarak adlandırılır. Bu mesuliyetin taşıt ya da ev gibi riziko etmenine bağlanması neticesinde değiştiremez (Akyürek, 2015: 13).

IV. BÖLÜM

TEHLİKELİ MADDE ZORUNLU

SORUMLULUK SİGORTASININ İNCELENMESİ

Tehlikeli madde bulunduran bazı işletmeler de ya da taşımacılığın da her türlü çalışma aktivitelerinde çeşitli risk durumları ortaya çıkabilmektedir.

Bu hedef yönünde insanoğlunun yaşamına verilen değer doğrultusunda farklı tedbirler almalı ve meydana gelebilecek sorunların zararlarını azaltabilmek ya da hiç meydana gelmesini kökünden kaldırabiliriz.

Bu yapacağımız işin bir yönü iken alacağımız bütün tedbirlere rağmen bazen istemediğimiz olumsuzluklar olacaktır. Bu bağlamda işletmeler kesinlik ile menfaatleri yönünde ve şartlı oldukları bir sigorta sistemine geçmelidir. Bu anlamda tehlikeli maddeler zorunlu sigortacılığı son derecede işlevsel bir mekanizma olarak kullanılmalıdır.

Bu durumlarda işletmeler için en işlevsel sistem tehlikeli maddeler zorunlu sorumluluk sigortası olmaktadır. Zorunlu olan bu sigorta hizmeti, işletmeler yönünden en değerli konudur. Bu sigorta hem nitelik açısından hem de verimlilik açısından, işletmeler için hiç kuşkusuz bir içeriği ve sistemi oluşturmuştur.

Birçok işletme zorunlu sorumluluk sigortalarını, zorunlu olduğundan dolayı sadece literatürdeki niteliğine bakıp, en uygun ve ucuz şirketin verdikleri paket içeriğinden yarar sağlamak istemektedir. Ama görsel ve yazılı argümanlara bakıldığında ise işletmeler bu bağlamda bir sürü sorunun olduğu ve tehlikeli maddelerin patlaması ve yanmasından dolayı binlerce firmanın kapatılmak zorunda olduğu görülmektedir. Ancak bu sigortadan donanımlı bir şekilde yararlanılırsa, bu sigorta işletmeler için geleceklerini güvence altına alma anlamında son derecede olumlu süreçler ile görülmektedir. Durum böyle görülüyorsa bu bağlamda son senelerde işletmeler bu konuyla alakalı güvence altına alınan konuları da genişletmiş olduklarını görebilmekteyiz. Görüldüğü gibi sigorta hizmetlerinin yerine getirilmesi yönünden en değerli konu literatüre yazılıp, poliçe de belirtilmiş olan güvencelerin başa gelmesiyle ve sigorta hizmetlerinin bu yol ile yerine getiriliyor olmasındandır.

4.1. Sigortanın Konusu

Sigortanın kapsadığı saha yani onun konusu, 11.03.2010 tarih ile 2010/190 numaralı Tehlikeli Maddeler İçin Yaptırılacak Sorumluluk Sigortaları Hakkında Karar'ın ikinci maddesinde verilen maddeler ile bunlarla ilintili etkinliklerdir (2010/190 Sayılı Karar).

4.2. Sigortanın Kapsamı

Bu sigorta, Tehlikeli Maddeler İçin Yaptırılacak Sorumluluk Sigortaları Hakkında Karar'da belirtilen tehlikeli maddelerle ilgili mesleki faaliyette bulunan gerçek ve tüzel kişilerin söz konusu mesleki faaliyetleri dolayısıyla meydana gelebilecek bir kaza sonucunda, kusurları olsun olmasın üçüncü kişilerin doğrudan doğruya uğrayacakları bedeni ve maddi zararlara karşı sorumluluklarını, poliçede yazılı tutarlara kadar, aşağıdaki şartlar dairesinde temin eder. Sigorta, sigortalının Tehlikeli Maddeler İçin Yaptırılacak Sorumluluk Sigortaları Hakkında Karar konusunun dahil olan bütün mesleki etkinliklerini içine alacak biçimde gerçekleştirilir (2010/190 Sayılı Karar).

Bir işletmede *tehlikeli atıklar ve maddeler sorumluluk* sigortası varsa, işletmede kullanılmak için bulundurulmuş gaz kaçması, yangınların çıkması, LPG tüpünün patlaması neticesinde verilecek hasarlar, tüp-gaz sorumluluk sigortası limitleri dahilinde sigortacı tarafından zararlar ödenmektedir (2010/190 Sayılı Karar).

Ama, kullanılma için bulunan tüp-gazının sebep olacağı kaza, işletmede bulunan patlayıcı, yanıcı ve parlayıcı maddelerin de hasar vermesine sebep oluyorsa, tazminat ödemesinde tüp-gaz sorumluluk sigortasına ilk olarak sıra verilmektedir. Tüp-gaz sigortasının yeterli ölçüde olmamasında ise tehlikeli atık ve maddeler sorumluluk sigortası, limitleri nazarında işlenmeye başlamaktadır (2010/190 Sayılı Karar).

Zarara neden olan kazanın çıkış sebebinin patlayıcı, yakıcı, yanıcı, parlayıcı maddeler olması durumunda ilk olarak *sakıncalı atık, maddeler yükümlülük sigortası* çalışmaya başlamaktadır. *Tehlikeli atık ve maddeler sorumluluk sigortası*, sigorta yaptırmanın haksız isteklere karşı korunmalarını temin etmektedir. Nitekim bu sigortayla alakalı olarak dava açılabilir, sigorta poliçesindeki kayıt altında bulunan sınırlara değin davanın izlenmesi ile yönetimi sigorta ile beraber sigortacıya aittir. Bu bağlamda sigorta yaptırana, sigortacıya göstermiş olduğu avukata gerekli vekâletnameleri vermekle

mükelleftir. Hüküm olan tazminat sigortasının bedelin aşar ise, sigortacı bu masrafları, sigorta tutarının tazminata olan oranına kadar ödemekle yükümlüdür (2010/190 Sayılı Karar).

Ortaya çıkan bir kaza halinde zararların önlemek ya da azaltmak amacı ile sigorta yaptıranın ya da sigortalını yaptığı zaruri ve makul masraflar sigortacı tarafından ödenir(2010/190 Sayılı Karar).

4.3. Sigortanın Coğrafi Sınırı

Sigorta, Türkiye sınırları içinde geçerlidir (2010/190 Sayılı Karar).

4.4. Teminat Dışında Kalan Durumlar

- a) Olaya kasten neden olan kişilerin zarar ve ziyan talepleri
- b) Manevi tazminata ilişkin talepler
- c) Sigortalının kendisinin uğrayacağı zarar ve ziyanlar
- d) Sigortalıya vekâlet akdi veya hizmet akdiyle ya da başka bir şekilde bağlı olarak çalışan kimselere gelen zarar ve ziyanlar
- e) Savaş veya savaş niteliğindeki harekât, ihtilal, isyan, ayaklanma ve bunlardan doğan iç kargaşalıklar nedeniyle meydana gelen bütün zarar ve ziyan talepleri
- f) Herhangi bir nükleer yakıttan veya nükleer yakıtın yanması sonucu nükleer artıklardan veya bunlara atfedilen nedenlerden meydana gelen iyonlanıcı radyasyonların veya radyoaktivite bulaşmalarının ve işverenin iştigal konusu içinde olsun veya olmasın bunların getirdiği askeri ve inzibati tedbirlerin neden olduğu bütün kayıp ve hasarlar
- g) 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nda belirtilen terör eylemleri ve bu eylemlerden doğan sabotaj ile bunları önlemek ve etkilerini azaltmak amacıyla yetkili organlar tarafından yapılan müdahaleler sonucunda meydana gelen zararlar teminat dışında kalır.

4.5. Sigortanın Başlangıcı ve Sonu

Sigorta, poliçede start verme ile bitirme tarihleri şeklinde yazılan günlerde, ters bir durumla kararlaştırılmadıkça, ulusal saatimizle öğlen 12.00'de başlar ve öğlen saat 12.00'de biter (2010/190 Sayılı Karar).

4.6. Zarar ve Tazminat

4.6.1. Rizikonun İyüzleşmesi Durumunda Sigorta Ettirenin ve Sigortalının Yükümlülükleri

- a) Sigorta alanında ön görülen olayların gerçekleşmesi anında, bunu bildiği andan itibaren beş gün içerisinde sigortacıya bildirmek.
- b) Sigorta yaptıran kişi ya da kurumun sigortalı olmadığını varsayıp, gerekli koruma ve kurtarma önlemleri alıp, bu hedefle sigortacının kendisi tarafından verilen emirlere riayet etmek,
- c) Sigortacının isteği doğrultusunda, zararın, durumun sebebiyle alakalı hangi şart ile hallar altına olduğunu, neticesinin saptamasına, tazminat tutarı ve yükümlülüğüyle rücu haklarının kullanılması menfaatli, elde edilmesi olanaklı belge ve bilgileri geç olmadan göndermek.
- d) Zarardan ötürü dava sayesinde ya da diğer yollar ile bir tazminat isteği karşısında kalıp ya da kendi zararına cezai araştırma ve incelemeye geçilmesi durumunda, durumdan sigortacıyı hemen iletmek ve zarar, hasar isteğine ve cezai araştırma ve incelemeyi ilişkin olarak aldıkları ihbarnameyi, davetiye ve eş değer bütün belgeleri hemen sigortacıya iletmek,
- e) Davaların açılmasında ise hemen sigortacının gösterdiği vekaletnameyi avukata verip, davanın idaresi ve takip edilmesini mümkün kılmak.
- f) Sigorta konusuyla alakalı başka türlü sigorta anlaşmaları var ise bunları sigortacıya söylemek, sigortalının yükümlülüklerindedir.

4.6.2. Tazminat ve Giderlerin Ödenmesi

Sigortacı, tazminat isteğinde olan şahıs ya da şahıslarla direkt iletişimde bulunarak anlaşma hakkına sahiptir (2010/190 Sayılı Karar).

Sigortacının açık kabulü olmadı zaman, sigortalı ya da sigorta yaptıran tazminat isteğini tamamen ya da kısmen onaya yetkisi olmadığı için, zararı bakıldığında herhangi bir tazminat ödemesin de bulunmamaktadır (2010/190 Sayılı Karar).

Dava masrafları, sigortacıya ait olacak şekilde, cezai kovuşturmanın sonucunda ortaya çıkan öbür bilumum masraflar ile olası para cezaları sigorta güvencesi haricinde kalır.

4.6.3. Tazminatın Kaldırılması veya Azaltılması Sonucunu Doğuran Haller

Sigorta sözleşmesinden ya da sigorta sözleşmesiyle ilgili yasa esaslarından meydana gelen ve tazminat sorumluluğunun bertaraf edilmesi ya da miktarının düşürülmesi neticesi meydana gelen durumlar zarar görene karşı öne çıkarılamaz. Ödeme yapan sigortacı, sigorta sözleşmesi ile bu sözleşmeyle ilgili yasa esasları uyarınca, tazminattan vazgeçilmesi ya da miktarının düşürülmesini gerçekleştirebileceği oranda sigortalıya geri dönebilir.

- Tazminatı gerektiren olay, sigortalının veya eylemlerinden sorumlu olduğu kişilerin kasdi bir hareketi sonucunda meydana gelmiş ise,
- tazminatı gerektiren olayın, bahsi geçen maddelerin çalınması veya gasp edilmesi sonucunda meydana gelmesi halinde, çalınma veya gasp edilme olayında sigortalının kendisinin veya eylemlerinden sorumlu olduğu kişilerin kusurlu olduğu tespit edilirse,
- tazminatı gerektiren olay, tehlikeli maddelerin ve tehlikeli atıkların nakledilmesi sırasında, aracın Kara Yolları Trafik Kanunu hükümlerine göre gereken ehliyetnameye sahip olmayan kimseler tarafından sevk edilmesi sonucunda meydana gelmişse,
- Tazminatı gerektiren olay, tehlikeli maddelerin ve tehlikeli atıkların nakledilmesi sırasında, sürücünün uyuşturucu veya keyif verici maddeler almış olarak aracı sevk ve idare etmeleri esnasında ya da bu kişilerin alkollü içki almış olmaları nedeniyle aracı güvenli sürme yeteneklerini kaybetmiş bulunmalarından ileri geliyorsa,

sigorta ettiren ve veya sigortalı, olay vukuunda ilgili maddede belirtilen yükümlülüklerini yerine getirmez ve bunun sonucu zarar ve ziyan miktarında bir artış

olursa, sigortacı zarar görene tazminatı ödemekle beraber, bu artış için sigorta ettirene veya sigortalıya rücu edebilir.

4.6.4. Sigortacının Halefiyeti

Sigortacı, ödediği tazminat tutarınca hukuki olarak sigortalı yerine geçmiş olur.

4.6.5. Dava Hakkı

Mağdur olan, sigorta alanı içerisinde zararın tazminini tespit edilen sınırlar içinde direkt olarak sigortacıdan isteyebilir (2010/190 Sayılı Karar).

4.7. Çeşitli Hükümler

4.7.1. Aval Ücretinin Ödenmesi ve Sigortacının Sorumluluğunun Başlaması

Sigorta ücreti, prim ve genel şartların ilgili maddesinde belirtilen vergilerden, resimlerden ve harçlardan oluşur (2010/190 Sayılı Karar).

Sigorta ücretinin hepsi ya da taksit taksit ödenmesi şeklinde belirlenmişse birinci taksit, en geç poliçenin teslim edilmesinde ve kalan taksitler de poliçede ifade edilen tarihlerde nakdi surette ödenir. Sigorta ücretinin hepsi ya da taksit taksit ödenmesi belirlenmiş ve ilk taksit ödenmemişse sigortacının yükümlülüğü başlamaz, bu koşul poliçenin yüzüne yazılır. Prim ödeme borcunda temerrüde düşülmesi durumunda Borçlar Kanunu esasları tatbik edilir (2010/190 Sayılı Karar).

4.7.2. Sigorta Ettirenin Sözleşme Yapılırken Beyan Yükümlülüğü

Sigortacı bahsettiğimiz sigortayı, sigorta yaptırmanın teklifnamede, teklifnamenin olmadığı durumda poliçe ve ilavelerinde verilen bildirisine mesnet ederek onaylamıştır. Sigorta yaptırmanın bildirisi realiteye ters ya da noksansa sigortacının sözleşmeyi daha ağır koşullarda yapmasını gerekli kılacak hallerde sigortacı durumu öğrendiği zamandan başlayarak 192 saat içinde prim farkının ödenmesi durumunu sigorta ettirene bildirir. Sigorta yaptırmanın uyarının bildiri tarihinden sonraki sekiz gün içerisinde istenen prim farkını ödemez ya da ödemeyeceğini beyan ederse sözleşme bitirilmiş olur (2010/190 Sayılı Karar).

Prim farkının, süresinde istenilmemesi halinde fesih hakkı düşer. Feshin hüküm ifade edeceği tarihe kadar geçen sürenin primi kısa müddet esasları üzerinden hesap edilir ve fazlası geri verilir (2010/190 Sayılı Karar).

Realiteye ters bildiri durumu, zarara neden olan vakanın oluşmasından sonra öğrenilmişse bu zarardan ötürü ödenmiş ve ödenecek tazminatın; realiteye ters bildiri bilerek ve isteyerek yapılması durumunda tamamı adına, kasıt olmaması durumundaysa, ödenecek tazminatın, alınan primle alınması lazım olan prim arasındaki oran kadar bölümü haricinde kalan tutarı adına, sigorta yaptırana geri dönebilir (2010/190 Sayılı Karar).

4.7.3. Sigorta Süresi İçinde İhbar Yükümlülüğü

Sözleşmenin gerçekleştirilmesinin akabinde teklifnamede, eğer teklifname yok ise poliçe ile ilavelerinde bildirilen konuların sigorta yaptırana ve /ya da sigortalı tarafından, sigortacının sözleşmeyi daha ağır koşullarda yapmasını gerekli kılabacak nitelikte değiştirilmesi durumunda sigorta ettiren bu değişikliği duyar duymaz, en geç 192 saat içerisinde sigortacıya bildirmesi gerekir. Sigortacı bu durumu öğrendiği andan başlayarak sekiz gün içinde prim farkının ödenmesi konusunu sigorta ettirene bildirir. Sigorta ettiren, uyarının bildirim tarihinden başlayarak sekiz gün içinde istenen prim farkını ödemez ya da ödemeyeceğini beyan ederse sözleşme feshedilmiş kabul edilir (2010/190 Sayılı Karar).

Sözleşmenin feshi durumunda, feshin hüküm belirttiği ana kadar geçen zamanın primi kısa müddet hükmü uyarınca göre hesap edilir ve fazlası geri verilir. Prim farkının süresinde talep edilmemesi durumunda fesih hakkı yok hükmünde olur. (2010/190 Sayılı Karar).

Söz konusu yenilemelerle ilgili haber etme yükümlülüğünün yapılmasından önce oluşanlardan ötürü ödenmiş ya da ödenecek tazminatlar için değişikliğin beyan edilmemesinin bilerek mi yoksa bilmeyerek mi olmasına göre, ilgili maddesinin sigortacının rücu hakkıyla ilgili fıkraları tatbik edilir (2010/190 Sayılı Karar).

Sigorta süresi içinde meydana gelen değişiklikler daha az prim alınması gerektirdiği anlaşılır ise, bu değişikliğin yapıldığı tarihten sözleşmenin sona ermesine kadar geçecek süre için gün esasına göre, bulunacak prim farkı sigorta ettirene iade edilir (2010/190 Sayılı Karar).

4.7.4. Vergiler, Resimler ve Harçlar

Sigorta sözleşmesine, bedeline ya da primiyle ilgili şekilde hali hazırda var olan ve sonraki dönemlerde konulabilecek vergi, resim ve harçlar sigorta ettirence ödenir.

4.7.5. Tebliğler ve İhbarlar

Sigorta ettirenin ya da sigortalının ihbarları, bildirileri, sigorta şirketinin ana şubesine ya da sigorta sözleşmesine aracılıkta bulunan acenteye, noter sayesinde ya da taahhütlü mektup ile gerçekleştirilir (2010/190 Sayılı Karar).

Sigorta şirketinin ihbarları ile bildirileri de sigorta ettirenin ve sigortalının poliçede belirtilen adresine, bu adreslerin değişmesi durumundaysa sigorta şirketinin ana şubesine ya da sigorta sözleşmesine aracılık eden acenteye beyan edilen son adresine aynı şekilde yapılır (2010/190 Sayılı Karar).

Bu adreslerin değişmesi durumundaysa, sigorta ettiren ve sigortalı bahsettiğimiz durumu sigorta şirketine bildirmelidir. Yoksa gerçekleştirilecek ihbar ve bildiriler sigorta şirketinin ana merkezine ya da sigorta sözleşmesine aracı olan acenteye beyan edilen son adresine yapılır. Böylece sigortacı tarafından hayata geçirilecek olan bildirinin sigorta ettirene ya da sigortalıya erişmemesinden meydana gelecek tüm yasal neticeler direkt olarak sigorta ettirene ya da sigortalıya aittir (2010/190 Sayılı Karar).

Sözleşmede taraf olanlara imza karşılığı elden verilen mektup ya da telgrafla yapılan ihbar ve bildiriler de taahhütlü mektup gibidir (2010/190 Sayılı Karar).

Olası bir sebeple sigorta sözleşmesinin bitirilmesi durumunda sigortacı bu durumu gerekçesiyle beraber izin ya da ruhsat veren kuruma ile 03.06.2007 tarih ve 5684 numaralı Sigortacılık Kanunu hükmü uyarınca tesis edilen Sigorta Bilgi Merkezi'ne duyurulur.

4.7.6. Ticari ve Mesleki Sırların Saklı Tutulması

Sigortacı ve sigortacı adına faaliyet gösterenler, sigorta ettirene ve/ya da sigortalıya ait öğreneceği ticari ve mesleki sırların korunmamasından meydana gelecek zararlardan yükümlüdür (2010/190 Sayılı Karar).

4.7.7. Yetkili Mahkeme

Sigortacıyla sigorta yaptıran ya da sigortalı arasında anlaşmazlıklarında yetkili mahkeme sigorta yaptıranın ya da sigortalının ikametgahının ya da sigortalının merkezinin ya da poliçeyi imzalayan acente, bulunduğu yerin mahkemesi kabul edilir.

4.7.8. Zaman Aşımı

Sigorta sözleşmesinden meydana gelen ve uyuşmazlığa sebep olan bütün hak ve çıkarlar iki senede zaman aşımına maruz kalır (2010/190 Sayılı Karar).

4.7.9. Özel Şartlar

Sigorta sözleşmesine, umumi koşullara ters olmamak ve sigorta ettiren ve/veya sigortalı aleyhine olmamak üzere özel koşullar yerleştirilebilir (2010/190 Sayılı Karar).

4.8. Riskli Maddeler İçin Yaptırılacak Zorunlu Sorumluluk Sigortalarına İlişkin Tarife ve Talimat

Bu tarife ve talimat, 2010/190 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ve 2001/2443 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla değişik 87/12028 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla kabul edilen *Tekel Dışı Bırakılan Patlayıcı Maddelerle Av Malzemesi ve Benzerlerinin Üretimi, İthalı, Taşınması, Saklanması, Depolanması, Satışı, Kullanılması, Yok Edilmesi, Denetlenmesi Usul ve Esaslarına İlişkin Tüzük* uyarınca yaptırılması gereken sigortaları kapsar (87/12028 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı).

4.8.1. Tarife

- Asgari teminat tutarları, dönemsel olarak tablolarda belirlenmiştir.
- Sigorta primleri, sigorta şirketlerince serbestçe belirlenir ve peşin olarak tahsil edilir.

4.8.2. Talimat

Sigorta çalıştıran şirketler, sigorta primlerini alttaki etmenler göre saptarlar: Tehlikeli atıkların ya da maddelerin üretimi, perakende ya da toptan satışı, saklanmasıyla uğraşan iş yerleri için sigorta primi, sigorta yapmak isteyen iş yerinin olasılığı satış hasarını, mevcut güvenlik tedbirleri ve konumu dikkate alınıp belirlenmektedir. Tehlikeli atık ya da maddelerin kullanımı ile işgal edilecek bireyler için yapılacak sigortalar da prim hesaplamalarındaki tehlikeli madde ya da atıkların

miktar ve cinsinin hangi gayeyle kullanacakları, kullandıkları yer ve işin niteliklerini belirterek bakıp, inceler. Tehlikeli atık ya da maddelerin dağıtımını ya da taşınması işlerin hava, deniz, kara ve demir yoluyla gerçekleşmesi halinde sigorta primi, sigorta zamanın süresinde ya da araç bazında araçla taşınacak tahmin edilen tutar üzerinden belirlenmektedir. Dağıtım ya da taşımacılık işlerinin boru hattıyla gerçekleşmesi halindeyse tahmini taşıma kıstası ya da hesabı temel baz alınarak hesaplanmaktadır. Dağıtım ya da taşımacılık işlerinin prim hesabında, taşımanın takip edeceği güzergâh ve bu taşımacılık ile alakalı mevcut güvenlik tedbirlerinin de dikkate alınmaktadır.

Tahmini taşıma miktarı ya da satış hâsılatı, satış hasılatını saptayamaya yarayan kayıt ve defterler; kullanım miktarı, tehlikeli atık ve maddelerin düzenlenip, gereksinim raporu üstünden hesaplanmaktadır. Sigortacı, bu hedefle kayıtlarını incelemek için izin istemez, sigorta yapan bu incelemenin yapılmasını sağlamak ile mükelleftir. Belirlenecek taşıma tutarı ya da satış hasılatı hiçbir zaman ve hiçbir biçimde bir önceki senenin gerçekleşmiş taşıma tutarı ya da satış hasılatından düşük olmamaktadır. Sigorta yaptıran kişinin iş yerinde bu sigorta alanı dışındaki fonksiyonları sebebiyle elde edilen gelirler, taşıma tutarı ya da satış hasılatı saptamasında dikkat edilmez.

Bu talimat ve tarife alanına giren maddeler, tüpleyen ya da üreten şirketler, diler ise, depocuları, bayiler ve nakliyecilerin tek tek yaptırmasının şartı oldukları bu talimat ve tarife alanındaki sigortaları "Grup Tehlikeli Maddeler/Tehlikeli Atık Zorunlu Sorumluluk Sigortası" yaptırarak sadece bir poliçe adı altında toplayabilmektedir. Bu sayede poliçe, nakliyatçılara için araçların ruhsatı, ticari unvanı ve plakası ve işletmenin ad ve ticari unvanı, bayiler ve depocu içinse, bunların ticari unvan ve adı ve iş yerlerini birden fazlaysa iş yerleri tek tek belirtmek zorundadır. Bu talimat ve tarifeye belirlenen güvence miktarları yürürlükte olan bütün sigorta anlaşmalarında herhangi bir ilave prim alınmayıp, uygulanmaktadır.

Tablo 1
Tehlikeli Maddeler ve Tehlikeli Atık Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası İçin Uygulanan Asgari Sigorta Teminatları

	Asgari Teminatlar (TL)				
	A- Maddi	B- Sağlık Giderleri		Ölüm	
		Kişi Başına	Kaza Başına	Kişi Başına	Kaza Başına
1. Tehlikeli maddelerin/Tehlikeli atıkların üretim, depolama, toptan satışı ve kullanımı ile uğraşan işyerleri. Satış hasılatı / kullanım tutarı (*):					
a) 325.000 TL'ye kadar olanlar	62.000	310.000	1.550.000	310.000	1.550.000
b) 325.000-1.300.000 TL olanlar	124.000	310.000	3.100.000	310.000	3.100.000
c) 1.300.000-6.500.000 TL olanlar	248.000	310.000	6.200.000	310.000	6.200.000
d) 6.500.000-40.000.000 TL olanlar	620.000	310.000	9.300.000	310.000	9.300.000
e) 40.000.000 TL'den fazla olanlar	1.860.000	310.000	18.600.000	310.000	18.600.000
2. Piroteknik malzemeler ile kibrit, her türlü ispiro ve alkol hariç diğer tehlikeli maddelerin perakende satışı ile uğraşan işyerleri	186.000	310.000	3.100.000	310.000	3.100.000
3. Tehlikeli maddelerin/Tehlikeli atıkların taşınması ve/veya dağıtımına yönelik taşıma işleri:					
a)Demiryolu ve karayolu taşıtları ile	620.000	310.000	6.200.000	310.000	6.200.000
b)Denizyolu, havayolu taşıtları ve boru hattı ile	1.860.000	310.000	9.300.000	310.000	9.300.000
4. Tehlikeli atıkların kullanımı					
a) Atıkların enerji üretimi amaçlı kullanımı	124.000	310.000	3.100.000	310.000	3.100.000
b) Geri kazanım ve bertarafı	620.000	310.000	9.300.000	310.000	9.300.000

* Tehlikeli atık zorunlu mali sorumluluk sigortası için kapasite raporunda yer alan tesisin ürettiği, topladığı, taşıdığı, ara depoladığı, yeniden kullandığı, geri kazanım ve/veya bertarafını sağladığı tehlikeli atık miktarı esas alınarak yıllık tehlikeli atık miktarı hesaplanacak ve bu atığın maliyetine göre sigorta teminatı ilgili yıl tablosundan seçilecektir. Tesisin kapasite raporunun olmaması veya kapasite raporunda tehlikeli atık miktarına ilişkin bilgi yer almaması halinde tesisin bir önceki takvim yılı içerisinde oluşan veya yönetimini sağladığı ya da Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Çevre Bilgi Sistemi üzerinden beyanı/kütle denge bildirimini yapılan tehlikeli atık miktarının maliyetine göre sigorta teminatı ilgili yıl tablosundan seçilecektir (29680 Sayılı Resmi Gazete).

4.9. Tüp Gaz Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası

2010/190 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kabul edilen Tehlikeli Maddeler İçin Yaptırılacak Sorumluluk Sigortaları Hakkında Karar'a göre yapılacak tüp gaz zorunlu sorumluluk sigortalarına aşağıdaki tarife ve talimat uygulanır (2010/190 Sayılı Karar).

4.9.1. Tarife

- * Asgari teminat tutarları, dönemsel olarak tablolarda belirlenmiştir.
- * Sigorta primleri, sigorta şirketlerince serbestçe belirlenir ve peşin olarak tahsil edilir.

4.9.2. Talimat

Sigorta primi, sigortalanacak işyerinin tahmini satış hâsılatı, konumu ve mevcut güvenlik önlemleri dikkate alınarak belirlenir. Tahmini satış hâsılatı, sigortacı ve sigorta ettiren tarafından satış hâsılatını tespiti yarayacak defter ve kayıtlar üzerinden hesaplanır (2010/190 Sayılı Karar).

Sigortacı, olasılığı satış hasılatı tutarının saptaması yönünden firma kayıtlarını incelemeye yetkisi olmaktadır. sigorta yaptıran bu incelemenin yapılmasını sağlamak ile mükelleftir. Belirlenen satış hasılatı hiçbir biçimde bir önceki senenin gerçekleşmiş satıl hasılatından düşük olmamaktadır. Sigorta yaptıranın iş yerinde bu sigorta alanı dışında fonksiyonları nedeni ile elde edilen gelirler, satış hasılatı saptamasında dikkate alınmamaktadır

Bu tarife ve talimat ile belirlenen teminat tutarları yürürlükteki tüm sigorta sözleşmelerine herhangi bir ek prim alınmaksızın uygulanır (2010/190 Sayılı Karar).

4.9.3. Ortak Hükümler

1. İlgili kurumlarca 2010/190 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı eki “Tehlikeli Maddeler İçin Yaptırılacak Sorumluluk Sigortaları Hakkında Karar” kapsamındaki sigortalar için yapılacak düzenlemeler, anılan kararın 9. maddesi uyarınca bu tarifede ve talimatta belirlenen esaslara uygun olarak yapılır.
2. Sigorta şirketleri, bu tarifede ve talimatta düzenlenen sigortaların yaptırılmış olması kaydıyla bu tarife ve talimat konusu faaliyetler ve maddeler için bu tarife ve talimat ile tespit edilen teminat limitlerinin üstünde teminat verebilirler.

4.9.4. Tazminatın Kaldırılması veya Azaltılması Sonucunu Doğuran Haller

Sigorta sözleşmesinden ya da sigorta sözleşmesiyle ilgili yasanın esaslarından meydana gelen ve tazminat sorumluluğunun yok edilmesi ya da miktarının düşürülmesi neticesini meydana getiren durumlar zarar görene karşı öne sürülemez (2010/190 Sayılı Karar).

Ödeme yapan sigortacı, sigorta sözleşmesine ve bu sözleşmeyle ilgili yasa esasları uyarınca, tazminatın bertaraf edilmesi ya da düşürülmesini gerçekleştirebileceği oranda sigorta ettirene geri dönebilir (2010/190 Sayılı Karar).

Tazminatı gerektiren olay, sigorta ettirenin veya eylemlerinden sorumlu olduğu kişilerin kasdi bir hareketi sonucunda meydana gelmiş ise, tazminatı gerektiren olayın, bahsi geçen maddelerin çalınması veya gasp edilmesi sonucunda meydana gelmesi halinde, çalınma veya gasp edilme olayında sigortalı ettirenin kendisinin veya eylemlerinden sorumlu olduğu kişilerin kusurlu olduğu tespit edilirse, sigorta ettiren olay vukuunda 9. maddede belirtilen yükümlülüklerini yerine getirmez ve bunun sonucu zarar ve ziyan miktarında bir artış olursa, sigortacı zarar görene tazminatı ödemekle beraber, bu artış için sigorta ettirene rücu edebilir (2010/190 Sayılı Karar).

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Sigorta, yasa ve sözleşme ile tespit edilen belirli bir riskin aynı derecede tehdidi altında bulunan çok sayıda ve benzer risklerle karşı karşıya olanların, tesadüfi olarak meydana gelen, para birimi ile ölçülmesi ve istatistiki olarak kavranması mümkün hasar olayını, birlikte karşılamak üzere oluşturdukları bir organizasyondur. Ülke ekonomisinin lokomotifi olduğu varsayımıyla ulusal gelişmeyi motive eden sigorta sektörü, önemli bir tasarruf birikimi sağlamak suretiyle, sosyo-ekonomik çöküntü ve kayıpları azaltmakta, vergiye kaynak oluşturmakta, genel refah düzeyini yükseltmekte ve uluslararası ekonomik ilişkilerle ticareti arttırmaktadır.

Sigorta yaptırmak bir eğitim ve kültür birikimidir. Türkiye’de özel sigorta bilincinin gelişmemiş olması ve sigorta eğitiminin yetersizliği sigortacılığın yeterince gelişmemesine neden olmaktadır. Bunu gidermek üzere ilkokullardan başlayarak öğrencilere sigorta bilinci asılanmalı, sigortacılıkla ilgili eğitim veren yükseköğretim kuruluşları arttırılmalı ve eğitilmiş çalışan kazanılmalıdır. Gelişmiş ülkelerde, kurumsal yatırımcı olarak görülen sigorta şirketleri topladıkları fonlarla ekonomiye önemli ölçüde kaynak temin etmektedirler. Sigortacılığın en etkin fonksiyonu, fon yaratmak ve yaratılan fonları çeşitli yatırım araçları vasıtasıyla reel ekonomiye kazandırmaktır. Sigorta sektörünün yarattığı fonlar, sigortalının gönüllü tasarruflarıyla yaratılmakta ve toplanan primler mali kesime aktarılarak rasyonel alanlarda yatırımlara yönlendirilmektedir. Sigorta sektörü kurumsal tasarrufların oluşumuna katkı sağlamaktadır. Sermaye piyasasına fon arz etmekte ve piyasa aracılığıyla ekonomik kalkınmayı motive etmektedir.

Türkiye’de sigortanın ekonomik anlamı ve işlevi yeteri kadar anlaşılmadığı için sigortaya lüks ve pahalı bir hizmet gözüyle bakılmıştır. Sigortanın bir masraf kapısı, gereksiz bir harcama şeklinde kabul edilmesi de aynı düşüncenin bir başka belirtisidir Çalışmadan anlaşılacağı üzere, tehlikeli madde bulunduran ve taşımacılığı yapan firmaların yıllık cirolarına göre uygulanacak asgari teminatlar belirlenmektedir. Verilen teminatlara göre de prim hesaplaması yapılmaktadır.

Tehlikeli madde bulunduran ve taşıyan firmaların bulundurdukları ve taşıdıkları maddenin cinsi, miktarı hesaplanmamaktadır. Dolayısıyla bu hesaplama yöntemi tamamıyla bir sorun teşkil etmektedir.

Örneğin; tehlikeli madde sınıflandırılmasın da görünen kırmızı etiketli bir maddeyi bulunduran ya da taşımacılığı yapan firmanın sigortası ve bu maddeye göre daha az tehlikeli sınıfa giren başka bir maddenin sigortası aynı teminatları içermekte ve aynı primi ödemektedir. Bir kaza meydana geldiğinde çevreye, doğaya ve 3. şahıslara gelebilecek zararlar da bu teminatlar yetersiz kalmaktadır. Bir diğer sorun ise sigortalının beyanı ile alınan yıllık ciro poliçenin teminatlarını belirlemektedir. Firmaların poliçeye gereken önemi vermemeleri ve primin düşük çıkmasını istedikleri için en düşük tarifeden ve teminattan bu poliçeyi satın almaktadırlar. Bir kaza ya da sızdırma söz konusu olduğunda bu teminatlar yeterli olmayacağı açıktır. Tehlikeli maddeler zorunlu sorumluluk sigortasının konu ile ilgili mevzuatta geçen 'satış hasılası' üzerinde değerlendirme ile ilgili revizyon gereklidir.

- Teminatların genişletilmesi ve yeni ek teminatların oluşturulması gerekmektedir.
- Tesisin yakınında çevresel güvenliği tehdit altında olabilecek su kaynağı, içme suyu kaynağı, göl, rezervuar, geçirimsiz akifer, doğal olarak korunma altına alınmış veya alınması planlanan özel koruma gerektiren varlıklar, tarihi ve sanatsal miras özelliği taşıyan alanlar.
- Hastane, okul, yerleşim yeri, kamp alanı yakınlık uzaklık dış parametreleri, iletişim ağı, yangın söndürme sistemleri, acil durum eylem prosedürleri, elektrik güç sahaları, içme ve kullanma suyu hatları, petrol vb. akaryakıt ve gaz yakıt dolum boşaltma alanları, tüneller gibi iç parametreler risk analizlerine dahil edilmelidir.
- Ayrıca sinerjik etki oluşturup riski artıracak çevredeki diğer tesislerin de yakınlığı uzaklığı risk hesaplanmasında göz önünde bulundurulmalıdır.
- Tehlikeli madde ve atığın sınıfı ile ilgili de derecelendirme yapılmalıdır. Prim hesaplamaları tesisin tamamının yapılabileceği kılavuz ve kontrol listeleri oluşturulup tehlikeli maddenin miktarı ve taşımacılıkta mesafe ve güzergah üzerindeki risk artırıcı faktörler de göz önünde bulunmalıdır.

- Beyan edilen bilgiler kontrol edilmelidir. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı sistemine bildirilen yıllık ciro ile Maliye e-beyan sisteminde ki ciro çapraz bir şekilde karşılaştırılmalıdır
- Tehlikeli madde taşıyan firmalar da seyrederek vaziyette iken şok denetimlerle kontrol edilmelidir. Denetim sıklığı artırılmalıdır.

KAYNAKÇA

10.04.2016 Tarih ve 29680 sayılı Resmi Gazete.

2010/190 Sayılı Tehlikeli Maddeler İçin Yapıtırılacak Sorumluluk Sigortaları Hakkında Karar, 11 Mart 2010.

87/12028 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı.

Aksigorta. (1995). **Sigortacılık Temel Bilgileri**, 1. Basım, İstanbul: Ar-Ge Eğitim Müdürlüğü Yayını.

Suat UGUR, (2004), Sosyal Güvenlik Sistemlerinde Özel Emeklilik Programlarının Yeri ve Gelisimi, TİSK Yay., Yay.No:244, ss:63-72

Silver, Lake, Insurance Dictionary,2002, California

Zartman, (2009) Lester William, Fire Insurance, General Books Llc Publication,

Trenerry,C.F. (2009); The Origin And Early History Of Insurance, New Jersey,

Trieschmann James S., Gustavson Sandra G. , (2001) Hoyt, Robert E., Risk Management And Insurance, South-Western College Publication,

Dorfman, S.Mark; Introduction To Risk Management And Insurance, 6.Baskı,Prentice Hall

Bogardus, John A., Moore, Robert H., (2007)In The Beginning: Managing Risks,

Rowley, Carla, Rowley, Lee, (2008) Cheap Insurance, Florida, Atlantic Publishing Group,

Akyürek, C. D. (2015). **Yöneticilerin Sorumluluk Sigortası**, Yüksek Lisans Tezi, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Alpay, T. (2001). Temel Sigortacılık Bilgileri ve Uygulamalı Hasar Yönetimi, İstanbul: Yüce Yayım.

Aybay, S. (2002). “Türk Sigorta Sektörünün Gelişimi, Sorunları ve Çözüm Önerileri: Güncelleştirilmiş Pazarlama Karması-7 P’s Yaklaşımıyla Uygulamalı Bir Araştırma”, **Reasürör**, Sayı:44.

Başalp, N. (2011). **Sorumsuzluk Anlaşmaları**, 1. Baskı, İstanbul: XII Levha Yayınları.

Bora, B. (2006). **Tarım Sigortaları Havuzu’ nun Kuruluş Nedeni**, Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketler Birliği Yayını, Sayı:6.

Bozer, A. (2007). **Sigorta Hukuku: Genel Hükümler ve Bazı Sigorta Türleri**, Gözden Geçirilmiş 2. Baskıdan Tıpkı Basım, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü.

Çelikoğlu, İ. (1994). **Sosyal Güvenlik Sistemlerinin Finansman Yöntemleri ve TR Uygulaması**, DPT Uzmanlık Tezleri.

Çipil, M. (2004). **Dünyada Zorunlu Sigorta Uygulamaları ve Türkiye Örneklerinin İncelenmesi**, İstanbul: Milli Reasürans T.A.Ş. Yayınları.

Demir, F. O. (1996). **Sigorta İşletmesi ve Pazarlaması**, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Duman, S. (1990). **Türk Sigorta Sektöründe Boş Kapasiteler ve Ekonomik Kayıplar**, İstanbul: Bilaraş.

Dursun, H. (2016). **Tehlikeli Madde Taşımacılığında Risk Yönetimi ve Bir Kombine Taşımacılık Uygulaması**, Yüksek Lisans Tezi, Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Duygulu, E. (2012). **Sigorta İşletmeciliği**, İstanbul: Detay Yayıncılık.

Elbeyli, M. Ü. (2001). **Sigorta ve Sigorta Pazarlaması**, 2. Baskı, İstanbul.

Eren, F. (2014). **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 16. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları.

Ezerdi, H. C. (1998). **Sigortacılığımızın Tarihi**, İstanbul: Commercial Union Sigorta Yayını.

Evren, G. N. (2007). **Türkiye’de Sigortacılık Sektörünün Pazarlama Karması Açısından İncelenmesi**, Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

Güvel, E. A. Güvel, A.Ö. (2006). **Sigortacılık**, 3. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Güvel, E.A. Güvel, A.Ö. (2002). **Sigortacılık**, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Güzel, A. Okur, A. R. (2003). **Sosyal Güvenlik Hukuku**, İstanbul: Beta Basım.

Karabulut, M. (1988). **Sigorta Pazarlaması**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme İktisadı Enstitüsü Yayını.

Kılıçoğlu, A. M. (2013). **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Genişletilmiş 17. Baskı, Ankara: Turhan Kitabevi.

Oğuzman, K. Öz, T. (2013). **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Gözden Geçirilmiş 10. Baskı, İstanbul: Vedat Kitapçılık, C. II.

Omağ, M. K. (2011). **Türk Hukukunda Sigortacının Kanuni Halefiyeti**, 1. Baskı, İstanbul: Vedat Kitapçılık.

Ali H. NEYZ_(1995), Hayat Sigortaları İşletmeciliği, TSEV Yayınları, Yay.No:2,

GÜVEL E.A.-GÜVEL A.Ö., (2002), Sigortacılık, Seçkin Yayınları, Ankara.

Hilmi ACINAN,(1998), Sigortaya Giriş, Can Matbaa, İstanbul,

Kamuran PEK_NER, (1970), Sigorta İşletmeciliği, İstanbul Üniv.Yay.No:1516, Fakülteler Matbaası, İstanbul, ss:50-52

John CLARK, (1996), Mühendislik Sigortaları, Ergin G.(Çev.), TSEV Yayınları, Yay.No:19, İstanbul,

Çağatay ERGENEKON,(2006), “Sosyal Güvenlik Reformu Bağlamında Bireysel Emeklilik Sistemi Tespitler-Öneriler”, Reasürör, Sayı:59,

Cemal Hüseyin GÜVERC_N,(2004), “Sosyal Güvenlik Kavramı ve Türkiye’de Sosyal Güvenliğin Tarihçesi” Ankara Üniv.Tıp Fakültesi Mecmuası, Cilt:57, Sayı:2

Sancar İ.BAYAZIT, (2003), “Sosyal Sigortalar Kurumu ve Sorunları”, Tisk Dergi,

- Alkan S. (2000). Sigorta Sektörü, Sektör Araştırmaları Birimi Serisi, No:22
- Sayhan, İ. (2001). **Sigorta Sözleşmelerinin Konusu (Aşkın Sigorta-Eksik Sigorta-Sigorta Tazminatının Hesaplanması)**, 1. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları.
- Şahin, G. (2014). **Sigorta Sektöründe Ücret Yönetiminin İşten Ayrılma Üzerindeki Etkisi ve İstanbul İlinde Bir Araştırma**, Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s.18.
- Şenocak, K. (1993). **Hukuki Himaye Sigortası**, 1. Baskı, Ankara: Dayınlarlı Hukuk Yayınları.
- Şenocak, K. (2000). **Mesleki Sorumluluk Sigortası**, 1. Baskı, Ankara: Turhan Kitabevi.
- Şenocak, K. (2002). **Çifte Sigorta**, 1. Baskı, Ankara: Turhan Kitabevi.
- Taşkın, E. Şener, H. Y. (2004). “Küreselleşme Sürecinde Türk Sigorta Sektörünün Önüne Çıkabilecek Sorunlar, Bu Sorunları Aşabilmek İçin Alınması Gereken Önlemler-Global Normlu Sigorta Sektörü”, **Reasürör**, Sayı:51.
- Timur, N. (2006). **Banka ve Sigorta Pazarlaması**, Yayın No:885, Editör: Y. Odabaşı, Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını.
- TSRŞB. (2005). **Faaliyet Raporu**, İstanbul: Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği Yayını.
- Türk Ticaret Kanunu.
- Ulaş, I. (1998). **Uygulamalı Sigorta Hukuku Mal ve Sorumluluk Sigortaları**, Genişletilmiş 2. Bası, Ankara: Turhan Kitabevi.
- Ünan, S. (1998). **İsteğe Bağlı Genel Sorumluluk Sigortasında Riziko**, 1. Baskı, İstanbul: Beta Basım Yayım.

www.hazine.gov.tr/makaleler/80yildergi.pdf.

<http://www.hazine.gov.tr/sdk2005/doc/Rapor2005.pdf>.

<http://www.sayistay.gov.tr/yayin/dergi/dergi2.asp?id=360>.

<http://bsy.marmara.edu.tr/TR/konferanslar/2005/2005tebligleri/37.doc>.

http://www.sigortacilik.gov.tr/02YD/21TSM/21.01-Kanun/Türk_Ticaret_Kanunu.pdf.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Refik KUŞCU

Doğum Yeri ve Tarihi : Konya / 15.10.1988

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesi

Yüksek Lisan Öğrenimi : İşletme (Tezli)

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

Bilimsel Faaliyetleri :

İş Deneyimi

Stajlar :

Projeler :

Çalıştığı Kurumlar : KUŞCU Sigorta Aracılık Hiz. (2006- ..)

İletişim

E-Posta Adresi : refik@kuscusigorta.com.tr

Tarih : 28/06/2018 (SAVUNMA TARİHİ)